

Govor i govorna baština pregradskoga kraja kao projekt u razrednoj nastavi

Hohnjec, Lucija

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:940539>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

LUCIJA HOHNJEC

**GOVOR I GOVORNA BAŠTINA PREGRADSKOGA KRAJA KAO
PROJEKT U RAZREDNOJ NASTAVI**

Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2023.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

LUCIJA HOHNJEC

**GOVOR I GOVORNA BAŠTINA PREGRADSKOGA KRAJA KAO
PROJEKT U RAZREDNOJ NASTAVI**

Diplomski rad

**Mentor rada:
dr. sc. Jelena Vignjević**

Zagreb, srpanj 2023.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. JEZIK I JEZIČNO IZRAŽAVANJE U RAZREDNOJ NASTAVI	2
2.1. Jezik i govor	2
2.1.1. Regionalna raslojenost jezika (jezik – narječje – dijalekt)	3
2.1.2. Funkcionalna raslojenost jezika (razgovorni jezik – službeni jezik – jezik obrazovanja) ..	4
2.2. Jezik i jezično izražavanje u razrednoj nastavi	7
2.2.1. Kurikularni okvir za jezik i jezično izražavanje od 1. do 4. razreda osnovne škole u Hrvatskoj	7
2.2.2. Kurikularni okvir za zavičajnu (dijalektnu) jezičnu baštinu u razrednoj nastavi	8
3. ZAVIČAJNI GOVOR GRADA PREGRADE	10
3.1. Grad Pregrada (osnovne informacije)	11
3.2. Govor pregradskoga kraja (dijalektna pripadnost i jezične osobitosti)	12
4. GOVOR I GOVORNA BAŠTINA PREGRADSKOGA KRAJA KAO PROJEKT U RAZREDNOJ NASTAVI	15
4.1. O projektu	15
4.2. Nacrt projekta	17
4.3. Projektne aktivnosti	25
4.3.1. Film „Kaj buš povedal“	25
4.3.2. Tradicionalne kajkavske igre	27
4.3.2. Izabrane pjesme Tomice Kolara (na pregradskom idiomu)	31
4.4. Rezultati projekta	33
4.4.1. Kajkavski rječnik pregradskoga kraja	33
4.4.2. U svom filmu	35
4.5. Anketa o zadovoljstvu učenika projektom	36
4.5.1. Metodologija ispitivanja	36
4.5.2. Rezultati ispitivanja	37
5. ZAKLJUČAK	42
LITERATURA	43
POPIS SLIKA	45
DODATCI	46
Izjava o samostalnoj izradi rada	53

Sažetak

Rad na samom početku objašnjava važnost jezika i jezičnog izražavanja u razrednoj nastavi, s posebnim osvrtom na regionalnu i funkcionalnu raslojenost hrvatskoga jezika. Potom se donosi uvid u to kako hrvatski nacionalni kurikulum otvara mjesto dijalektu. U drugom dijelu rada predstavlja se govor pregradskoga kraja i njegove osnovne značajke. Objašnjavaju se fenomeni dijalekta i narječja, razgovornog jezika i standardnoga jezika, kao i njihove uloge u komunikaciji. U radu su prikazane osnovne karakteristike kajkavskog narječja i govora pregradskoga kraja. Mijo Lončarić objedinio je najvažnije karakteristike kajkavskog narječja, njegove specifičnosti, leksik i razvoj kroz povijest što je prikazano u radu. Spominje se podloženost kajkavskog narječja promjenama i približavanje standardnom jeziku i štokavskom narječju, zbog društvenih promjena i utjecaja standardnog hrvatskog jezika, ponajviše putem školskoga odgoja i obrazovanja te putem medija. Također, spominje se i nerijetka pojava potiskivanja kajkavskog govora od strane samih govornika kajkavaca te se donose mogući razlozi za to, ali i potreba jačanja svijesti o jednakovrijednosti svakoga jezičnoga idioma. Na kraju se donosi prikaz projekta s temom pregradskoga govora i govorne baštine. Cilj rada, ali i projekta provedenog u razrednoj nastavi, jest očuvanja govora i govorne baštine pregradskoga kraja. Cilj provođenja projekta bio je upoznati učenike s ljepotama govornoga blaga koje posjeduje pregradski kraj, potaknuti kod učenika brigu za očuvanjem izvornoga govora, ali i za očuvanjem običaja na kajkavskom narječju. Učenici su kroz razne aktivnosti u projektnoj nastavi istraživali kajkavsko narječje, upoznali govor pregradskoga kraja pomoću izvornoga govornika u filmu, igrali tradicionalne kajkavske igre i, kao završni rezultat projekta, napravili *Mali kajkavski rječnik pregradskoga kraja* te snimali scene iz života Zagoraca. Na kraju projekta provedena je anketa koja pokazuje kako su učenici izuzetno zadovoljni upoznavanjem govorne baštine i kako bi željeli više nastavnih sadržaja povezanih s govornom baštinom što ostavlja temelj za poticanje istraživanja hrvatskih narječja ili dijalekata u razrednoj nastavi. Iako znani sve manjem broju ljudi, govor pregradskoga kraja i drugi kajkavski govori vrijedni su istraživanja i čuvanja.

Ključne riječi: govor pregradskoga kraja, jezično izražavanje, jezik, kajkavsko narječje, narječje ili dijalekt, projektna nastava

Speech and speech heritage of the Pregrada area as a project in elementary education

Summary

Work at the very beginning explains the importance of language and linguistic expression in elementary education with a special focus on the regional and functional stratification of the Croatian language. It then provides an insight into how the Croatian national curriculum recognizes the place of dialect. The second part of the work presents the speech of the Pregrada region and its basic features. It explains the phenomena of dialects and vernaculars, spoken language, and standard language, as well as their roles in communication. The work showcases the basic characteristics of the Kajkavian dialect and the speech of the Pregrada region. Mijo Lončarić has combined the most important characteristics of the Kajkavian dialect, its specificities, vocabulary, and historical development, which are presented in the work. The susceptibility of the Kajkavian dialect to changes and its convergence with the standard language and the Štokavian dialect are mentioned, due to social changes and the influence of the standard Croatian language, primarily through education in schools and the media. The work also mentions the not uncommon occurrence of suppression of Kajkavian speech by Kajkavian speakers themselves, and provides possible reasons for it, as well as the need to strengthen awareness of the equal value of every linguistic idiom. In the end, a project on the topic of the speech and linguistic heritage of the Pregrada region is presented. The aim of the work, as well as the project conducted in classroom teaching, is to preserve the speech and linguistic heritage of the Pregrada region. The goal of the project was to familiarize students with the beauty of the linguistic treasure possessed by the Pregrada region, to encourage students to care for the preservation of the authentic speech and customs in the Kajkavian dialect. Through various activities in project-based teaching, students explored the Kajkavian dialect, got to know the speech of the Pregrada region through native speakers in a film, played traditional Kajkavian games, and as the final result of the project, created a Small Kajkavian Dictionary of the Pregrada region and filmed scenes from the lives of people from Zagorje. At the end of the project, a survey was conducted, which shows that students are extremely satisfied with getting to know the linguistic heritage and that they would like more educational content related to the linguistic heritage, laying the foundation for promoting the exploration of Croatian dialects in classroom teaching. Although known to fewer and fewer people the speech of the Pregrada region and other Kajkavian dialects are worthy of research and preservation.

Keywords: dialect or vernacular, Kajkavian dialect, language, linguistic expression, project-based teaching, speech of the Pregrada area

1. UVOD

Osposobljavanje učenika za uspješno jezično izražavanje i funkcionalnu uporabu hrvatskoga standardnog jezika, ali i ostalih narječja, važno je za svaki budući uspjeh učenika. Pavličević-Franić (2005) navodi kako usvajanje jezika nije samo jezična, već i intelektualna sastavnica djetetova razvoja. Prema tome, svaki korak ka tom razvoju valja poticati, a ne suzbijati. Jezik je organiziran sustav znakova i društvena tvorevina koja je svojstvena svakom narodu. Sukladno tome, jezik i jezična aktivnost bitna je karakteristika i jedna od najraširenijih čovjekovih djelovanja. Uz jezik, u radu se opisuje jezično izražavanje koje se odnosi na načine usmenoga i pismenoga izražavanja te po načinima po kojima se čovjek, prema izražavanjima, prepoznaje. Razgovorni jezik, standardni jezik i narječja ili dijalekti jezične su norme koje se ostvaruju tijekom komunikacije i komunikacijskog procesa. Pavličević-Franić (2005) navodi kako u različitim komunikacijskim situacijama čovjek rabi različite idiome izmjenjujući standard i supstandard, dijalekt, razgovorni jezik ili žargon.

Hrvatski jezik različito ostvaruje na različitim prostorima prostiranja. Tri su hrvatska narječja: čakavsko, kajkavsko i štokavsko. U ovome radu govori se o kajkavskom narječju koje se prostire na području Hrvatskog zagorja i drugdje. Kajkavski se govori i u gradu Pregradi. Kajkavsko se narječje pod pritiscima standarda i štokavskog narječja mijenja i potiskuje te polako gubi. Zastupljenost dijalektnih djela u školi je oskudna, standard je sveprisutan, a učenici gube svijest o potrebi očuvanja kajkavskoga govora, točnije govora pregradskoga kraja, čije je očuvanje bilo i poticaj za provedbu projekta u osnovnoj školi i za pisanje ovoga rada. Stoga je i cilj ovog rada potaknuti učenike za očuvanjem idioma kojem pripadaju, kroz projektanu nastavu.

U teorijskom dijelu rada opisuje se jezik i govor. Nadalje, opisuje se regionalna i funkcionalna raslojenost jezika gdje se pojašnjava odnos između jezika, narječja i dijalekta te razgovornog jezika, službenog jezika i jezika škole. Također, opisuje se koliko je sadašnji kurikulum otvoren prema dijalektima i jezičnom izražavanju u školi. U radu se opisuje zavičajni govor grada Pregrade, prikazuju obilježja kajkavskog narječja i pregradskoga govora. Prikazan je detaljan opis projekta provedenog u Osnovnoj školi Janka Leskovara u Pregradi pod nazivom *Govor i govorna baština pregradskoga kraja kao projekt u razrednoj nastavi*. Na samom kraju rada prikazana je anketa o zadovoljstvu učenika projektom.

2. JEZIK I JEZIČNO IZRAŽAVANJE U RAZREDNOJ NASTAVI

Jezik je osnovno komunikacijsko sredstvo u svim područjima ljudskoga života. On je organiziran sustav znakova i društvena tvorevina koja je zajednička svim pripadnicima iste jezične zajednice. Jezična aktivnost bitna je karakteristika ljudskoga djelovanja i jedna je od najraširenijih čovjekovih djelatnosti (Pavličević-Franić, 2005).

Priopćavanje odnosno prijenos poruka uz pomoć jezika naziva se jezično izražavanje koje se ostvaruje usmenom ili pismenom komunikacijom. Jezično izražavanje obuhvaća više sastavnica, odnosno različitih i povezanih odrednica jezika kao apstraktnoga sustava ljudskoga sporazumijevanja. Jedna od sastavnica je razina uporabe jezika i jezičnim idiomima različitih komunikacijskih situacija, kao što su izražavanje standardnim jezikom, dijalektno izražavanje i izražavanje u žargonu (Pavličević-Franić, 2005).

U mlađim razredima osnovnoškolskog obrazovanja jeziku i jezičnom izražavanju mora se posvetiti velika pozornost. Ono je jedno od četiriju nastavnih područja u nastavi hrvatskoga jezika uz hrvatski jezik, književnost i medijsku kulturu. Važno je, u nastavi jezičnoga izražavanja, služiti se načelom postupnosti, sustavnosti, zornosti, zanimljivosti, životnosti, raznovrsnosti, praktičnosti i općeobrazovanosti. Također, pred učenike treba postaviti drugačije zahtjeve u odnosu na vrstu jezičnoga predznanja, a to se osobito odnosi na govornike različitih mjesnih idioma u pojedinim jezičnim razinama vrlo različitima od standarda. Djeca se stvaralački izražavaju oponašajući stvarne komunikacijske situacije, slušajući i čitajući književnoumjetničke i druge funkcionalne tekstove (Pavličević-Franić, 2005).

2.1. Jezik i govor

Ferdinand de Saussure, švicarski lingvist, bio je među prvima koji je jasno upozorio kako su jezik i govor povezani, ali nisu istovjetni. Jezik je organiziran sustav znakova i kao takav ponajprije je društvena tvorevina, a govor je praktična realizacija jezika ili jezik u uporabi. U Hrvatskoj enciklopediji Leksikografskoga zavoda za jezik je navedeno kako je on „sustav glasovnih znakova specifičan za svaku jezičnu zajednicu i povijesno uvjetovan, a koji služi ponajprije za sporazumijevanje, razmjenu obavijesti, misli, osjećaja i sl., ali i za izražavanje“, a govor se definira kao „zvučno sredstvo ostvarenja jezika, odnosno sustav verbalnih i neverbalnih znakova koji imaju značenje i koji se koriste u komunikaciji među ljudima“. Lingvistika govor definira kao sredstvo sporazumijevanja među ljudima uz pomoć artikuliranih glasova spojenih u riječi, rečenice i vezani tekst. Prema tome, jezik predstavlja usustavljen skup

elemenata koji isto tako služe za sporazumijevanje, priopćavanje ili komunikaciju. Svi elementi i znakovi u jeziku čine jezičnu strukturu, sastavni su dijelovi jezika, a svrha im je mogućnost izražavanja misli, osjećaja i stavova, ali i prijenos obavijesti ili informacija (Pavličević-Franić, 2005).

2.1.1. Regionalna raslojenost jezika (jezik – narječje – dijalekt)

Težak (1996) navodi kako je hrvatski jezik osebujan, on je jezični standard i supstandard, dijalekt i žargon. Prema tome, naš učenik je dvojezičnik ili višejezičnik u smislu okomite višejezičnosti, jezične prakse u kojoj on s različitim sugovornicima različito komunicira. Učenik s učiteljem komunicira na standardnom jeziku, s roditeljima na narječju, a s vršnjacima na žargonu. Jezični je standard nositelj određenog svjetonazora i morala, bio on školski, državni, režimski. Dijalekt može biti nositeljem obiteljskog, patrijarhalnog, a žargon mladenačkog svjetonazora.

Pavličević-Franić (2005) navodi kako dijete u nižim razredima osnovno škole, odnosno mlađoj školskoj dobi, poznaje nekoliko jezičnih kodova: individualni (organski) idiom naučen kod kuće (L1), djelomično usvojene norme standardnoga jezika, odnosno službenog priopćajnog sredstva s kojim se susreće u institucijama odgojno obrazovnog sustava (L2) i supstandardne podsustave hrvatskoga jezika (žargon) uvjetovane uglavnom različitošću jezičnih kodova druge djece u skupini ili razredu (L3).

Težak i Babić (2003) navode kako su Hrvati, dolaskom u današnju postojbinu, počeli razvijati jezične osobine po kojima se u hrvatskom jeziku mogu razlikovati tri narječja: čakavsko, kajkavsko i štokavsko. Kako je vrijeme odmicalo, razlike među narječjima postajale su sve veće. Suvremena znanost o narječjima, dijalektologija, na području hrvatskog jezika pronalazi tri narječja među kojima je najrasprostranjenije štokavsko narječje. Nazivi za navedena narječja potječu od upitno-odnosnih zamjenica *ča*, *kaj* i *što*. Nadalje, navode kako je uobičajena razdioba narječja na dijalekte i poddijalekte, u kojima se opet razlikuju mjesni govori. Ponekad se nazivi *narječje* i *dijalekt* rabe u istom značenju, ali je u hrvatskoj dijalektologiji *narječje* viši rodni pojam od *dijalekta*. U novije vrijeme na sva narječja i narječne govore utječe hrvatski književni jezik kao što susjedni govori, i u normalnim okolnostima, utječu jedni na druge. Teško je odrediti mjerilo po kojem bi se moglo utvrditi točne i strogo određene granice među govorima, poddijalektima, dijalektima pa i narječjima. Na području jednog narječja ima mnogo drugih narječja, a u pojedinim krajevima isprepliću se osobine dvaju narječja ili dvaju dijalekta ili dvaju mjesnih govora. Zbog navedenih isprepletanja i prošlosti

nije lako povući vjerodostojne granice među narječjima i srodim jezicima, ali i naći točno odgovarajuće nazive za pojedina narječja, dijalekte i govore. Međutim, razvrstavanja imaju svojih znanstvenih vrijednosti i pragmatičnih prednosti, a napretkom dijalektologije i jezikoslovlja prepreke se otklanjaju ili barem smanjuju.

Svako od hrvatskih narječja ima svoje dijalekte i mjesne govore, tipične za manje jezične zajednice pojedinog kraja. Važno je naglasiti da sva tri narječja imaju jednak položaj u odnosu na standardni hrvatski jezik. Svi jezični oblici, tako i standard i dijalekti, imaju sebi svojstvena pravila i norme prema kojima se prepoznaju. Prema tome, mjesni govori se ostvaruju na pojedinom području, a standardni je jezik jedinstven za cjelokupan jezični prostor nekog naroda. Svoju normu ili pravila imaju i dijalekti, kao i standardni hrvatski jezik. Svi jezični idiomi koji služe sporazumijevanju moraju imati pravila, moraju biti gramatični i normirani. Kada bi normiran bio samo standardni jezik, a narječja ne, komunikacijski proces ne bi se mogao odvijati jer govornici ne bi znali kako ga i prema kojim pravilima realizirati. Postoje predrasude kako je standardni hrvatski jezik najbolji i najpravičniji za ostvarivanje komunikacije. Nema nepravilnih jezika, narječja ili govora. Svi su jezici, dijalekti i govori pravilni i dobri ako ih znamo ispravno koristiti u primjerenim komunikacijskim situacijama (Pavličević-Franić, 2005).

2.1.2. Funkcionalna raslojenost jezika (razgovorni jezik – službeni jezik – jezik obrazovanja)

Jezik kojim govori jedan narod normalnim se jezičnim razvojem dijeli na više narječja, podnarječja i govora prema najrazličitijim uzrocima koji utječu na jezični razvoj. Sporazumijevanje između pripadnika jednog naroda s različitim govornim navikama je otežano, ponekad i nemoguće. Kako bi se olakšalo sporazumijevanje među pripadnicima različitih govornih navika, ali i kako bi jezik prošlih naraštaja bio pristupačniji današnjima, svaki narod stvara jezik koji mu služi kao pouzdano sredstvo sporazumijevanja svih njegovih pripadnika. Takav se jezik najčešće nalazi u pisanom obliku i u knjigama te se zato zove književni jezik. Isto tako, važan je i njegov usmeni oblik, posebice u suvremenom životu gdje je njegovo područje sve značajnije (škola, kazalište, film, radio, televizija). Upravo zbog toga se nastoji da naziv književni jezik zamijeni naziv standardni jezik. Iako naziv književni jezik ima puno opravdanje biti zadržan jer je uobičajen i opće prihvatljiv (Težak, 2003).

Težak (2003) također navodi kako valja razlikovati, od oba oblika književnog jezika, pisanog i usmenog, razgovorni jezik. Njime se služimo za neposrednu komunikaciju u

svakodnevnim životnim prilikama, kao što je razgovor kod kuće, na ulici, na tržnici, u razgovoru s članovima obitelji, prijateljima i znancima. Služenje književnim jezikom zahtjeva određen napor, a čovjek teži za lagodnošću i udobnošću. Upravo zbog toga se u razgovornom jeziku upotrebljava onaj način koji smo naučili nesvjesno, koji upotrebljavamo automatski i ne pazeći kako izgovaramo pojedine glasove, naglasak, oblike jer stvari kontekst, mimika i geste znatno nadoknađuju te nedostatke. Ako i do nesporazuma dođe, on se lako otklanja jer je sugovornik prisutan. Zbog svega navedenog je, u razgovornom jeziku, težnja da se različite izražajne mogućnosti izjednače i smanje. Upravo se po tome razlike od književnoga jezika čija je težnja da sačuva što više različitijih izraznih sredstava jer djeluje u drukčijim prilikama, ali i zbog namjene koja mu je drukčija. Razgovorni jezik sastavni je dio jezika svakog naroda i ima ista prava za život kao i književni jezik. Oba jezika upotrebljavaju se naizmjenično prema životnim okolnostima u kojima se nalazimo. Kao što bi bilo neprilično da se u školi upotrebljava razgovorni jezik, isto bi tako bilo neprilično kada bi netko pokušao u svim prilikama upotrebljavati književni jezik. Prema tome, s razvojem jezične kulture, ta će dva jezika biti sve bliža, ali nikada neće postati isti.

Dijete mlađe osnovnoškolske dobi kreće u usvajanje stranoga i standardnoga hrvatskoga jezika s položaja višejezične komunikacije koja se najčešće očituje na četiri razine: razvijeni individualni jezični idiom naučen kod kuće, hrvatski standardni jezik koji se rabi u službenome institucijskome okruženju, a s kojim se dijete prvi put sustavno susreće polaskom u školu, supstandardni podsustavi hrvatskoga jezika, uglavnom narječja, sociolekti i žargonizmi uvjetovani dobnom i skupnom pripadnošću drugih govornika i norme nematerinskoga stranoga jezika (Pavličević-Franić, 2005).

Težak (1980) navodi kako se jezik, koji je dijete naučilo u roditeljskom domu, razlikuje od jezika kojeg će učiti u školi. Ponekad je jezik, kojeg učimo u školi, djeci itekako različit, gotovo da nalikuje na drugi jezik s toliko nepoznatih riječi i oblika. Svijet u koji dijete zakoračuje ulaskom u školu i obrazovanjem naglo se proširuje, obogaćuje, ali i komplicira. Takvu količinu naleta novih informacija, koje dijete dobiva u obrazovanju, zahtjeva mnogo bogatiju, složeniju jezičnu komunikaciju u kojoj ovladanost normama zavičajnog govora više ne pruža izdašnu pomoć. Također, učenik dolazi u školu s govornim navikama koje se uglavnom ne podudaraju sa standardnim jezikom i njegovim normama. Prema tome, učenik koji dolazi iz Bednje ili otoka Suska ne može s jednakom lakoćom ovladati standardnim jezikom. Ponovno se spominje dječji jezični osjećaj i njegova važnost, koji dopušta učeniku upotrebu vlastitog idioma, ali se i potiče učitelja da u obrazovanju i nastavi pronalazi postupke koji u gramatičkoj nastavi uzimaju u

obzir zavičajnu situaciju i zavičajni govor, odnosno konkretni, dijalektni ili žargonski govor djeteta.

Riječi djeci nemaju isto značenje kao što imaju odraslim ljudima. Djeca odrastanjem i u osnovnoškolskom obrazovanju susreću nove riječi i pamte ih, pritom ne znajući njezino značenje. S druge strane, događa se i obratna situacija u kojoj dječje iskustvo ide ispred govornih sposobnosti pa je učenje materinskog jezika ponekad gotovo istovjetno s učenjem stranoga jezika. Standardni jezik prilično se razlikuje od zavičajnog narječja i te se sličnosti s učenjem stranoga jezika povećavaju. Nastavnici i učitelji poučavaju dijete kao da mu je materinski jezik potpuno tuđ ili stran. Jezični osjećaj učenika je polazište u nastavi materinskog jezika. Pod jezičnim osjećajem podrazumijeva se učenikova naviknutost na određeni jezični sustav. Taj jezični osjećaj ili naviknutost na određeni jezični sustav stječe se u svakidašnjoj govornoj praksi, ali i u školi. Na početku učenik ima jezični osjećaj samo za svoj zavičajni govor i njegovo uho dobro reagira na svako narušavanje jezičnog sustava domaćeg mu govora. Kasnije, kada stekne dovoljno znanja i vještina za izražavanje u pravilnom standardnom jeziku, on će imati u određenoj mjeri razvijen još jedan jezični osjećaj, a to je osjećaj za sustav književnog jezika te će reagirati i na narušavanje jezičnog sustava standardnog jezika (Težak, 1985).

Težak (1985) također navodi kako postoji mnogo djece kojoj je standardni jezik stran. Ta djecu trebaju postati bilingvisti, odnosno oni koji uz svoj dijalekt moraju naučiti i standardni jezik. Dijalekt se mijenja, približuje standardu, ali i ostaje u supostojanju s njim. „Dužnost nam je razvijati u djece pravilan odnos i prema književnom jeziku i prema dijalektu, a to znači – svijest o nužnosti solidnog ovladavanja književnim jezikom koji omogućuje komunikaciju na širim prostorima i svijest o vrijednostima dijalekta kao nosioca zavičajne kulture i koda vrlo pogodna za komuniciranje u zavičaju“ (Težak, 1985; str. 13).

Kako bi učenik shvatio funkciju jezika i spoznao vrijednosti jezične norme, mora postupno stjecati znanje o tome što je jezična norma i kako se prema njoj valja odnositi u razgovornom i standardnom jeziku. Nastava gramatike, književnosti te usmenog i pismenog izražavanja mora rezultirati sigurnim razlikovanjem standardnog i razgovornog jezika, kao i službenog jezika. Standardni jezik se najčešće nalazi u pisanom obliku u knjigama i to je jezik koji omogućuje sporazumijevanje među ljudima sličnih, ali i mnogočemu različitih govornih navika. Također, standardni se jezik manifestira i u usmenom obliku, kao što su kazalište, radio, televizija, film, ali i u školstvu. Standardni jezik ne povezuje samo pripadnike istog naroda u prostornom, nego i u vremenskom smislu. Kako bi sporazumijevanje bilo što sigurnije, standardni jezik je normiran, a njegova stabilnost učvršćena jezičnim pravilima. Od njega se razlikuje razgovorni

jezik koji je manje podložan normama ili jezičnim pravilima. To je govor svakodnevice, obitelji, ulice, tržnice, intimnog društva, privatnih domjenaka i može biti u određenoj sredini čak i dijalekt (s čakavskom ili kajkavskom osnovicom). Razgovorni se jezik sve više približava standardnom, pogotovo u gradskim sredinama, gdje se pod utjecajem priklanja standardu. U školi, bez obzira na razgovorni jezik učenika i njegove sredine iz koje dolazi, uči se književni jezik. Književni jezik je njegovaniji, razvijeniji, bogatiji, a u njegov razvoj valja uložiti više napora i truda. Kako bi učenik suvereno vladao takvim jezikom, treba poznavati sve njegove mogućnosti i u praksi ih što češće primjenjivati. Govorne vježbe dio su jezične prakse koje mladog čovjeka moraju uvjeriti kako je jezik neiscrpivo i raznovrsno izvorište izražajnih sredstava koje nude mnoštvo mogućnosti za točno i jasno izricanje poruke (Težak, 1985).

2.2. Jezik i jezično izražavanje u razrednoj nastavi

Hrvatski je jezik službeni jezik u Republici Hrvatskoj i jezik na kojemu se provodi javni odgoj i obrazovanje (uz mogućnost provođenja odgoja i obrazovanja na jeziku manjina, a prema Zakonu o odgoju o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju). U hrvatskim se školama hrvatski jezik poučava kao materinski ili kao jezik društvene sredine. Osposobljenost za komunikaciju i izražavanje na hrvatskome standardnom jeziku učenicima je polazište za učenje svih drugih nastavnih predmeta, stoga se predmet Hrvatski jezik poučava na svim odgojno-obrazovnim razinama. Učeći hrvatski jezik, učenici ovladavaju komunikacijskom jezičnom kompetencijom povezujući organski idiom i hrvatski standardni jezik te stječu osnove čitalačke, medijske, informacijske i međukulturne pismenosti, što je preduvjet osobnomu razvoju, uspješnom školovanju, cjeloživotnom učenju te kritičkomu odnosu prema nizu pojava u društvenome i poslovnom životu. Predmet Hrvatski jezik organiziran je u tri međusobna povezana predmetna područja: hrvatski jezik i komunikacija, književnost i stvaralaštvo, kultura i mediji.

2.2.1. Kurikularni okvir za jezik i jezično izražavanje od 1. do 4. razreda osnovne škole u Hrvatskoj

Predmetno područje hrvatski jezik i komunikacija temelji se na učenju i poučavanju jezičnim znanjima te na ovladavanju jezikom kao sustavom s uporabnoga stajališta. Jezik se razmatra u kontekstu. U komunikacijskim situacijama učenik primjenjuje različite strategije slušanja, govorenja, čitanja i pisanja radi izražavanja i prenošenja informacija, ideja, stavova i vrijednosti te upoznaje komunikacijski bonton. Stjecanje jezičnih znanja, znanja o jeziku i ovladavanje

jezičnim djelatnostima proces je koji uključuje razvoj mišljenja, intelektualnu i emocionalnu angažiranost, socijalni razvoj te motiviranost i potrebu za svrhovitom komunikacijom. Svijest o jeziku i znanje o jeziku u funkciji su razvoja i ovladavanja komunikacijskom jezičnom kompetencijom. Također, predmetno područje hrvatski jezik i komunikacija temelji se na ovladavanju uporabnim mogućnostima hrvatskoga jezika u jezičnim djelatnostima slušanja, govorenja, čitanja, pisanja i međudjelovanja koje omogućuju stjecanje komunikacijske jezične kompetencije na hrvatskome standardnom jeziku. Predmetno područje za jezik i jezično izražavanje obuhvaća stjecanje jezične, uporabne, strategijske i društvenojezične kompetencije, vještina komunikacije i suradnje s drugima u različitim kontekstima, medijima i komunikacijskim situacijama, komunikacijskih strategija radi razumijevanja i stvaranja teksta na temelju prije stečenoga znanja i učenja, sposobnosti pomnoga čitanja obavijesnih i književnih tekstova, sposobnosti analize i interpretacije teksta te razumijevanja konteksta i značenjskih slojeva, kompetencije stvaranja tekstova različitih vrsta i funkcionalnih stilova, svijesti o sebi kao osobi koja izgrađuje, poštuje i izražava vlastiti (jezični) identitet te poštuje identitet drugih u okviru jezične i kulturno-jezične govorne zajednice (Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije, 2019).

2.2.2. Kurikularni okvir za zavičajnu (dijalektnu) jezičnu baštinu u razrednoj nastavi

Učenici razvijaju stav o nužnosti uporabe hrvatskoga standardnog jezika i pravila kulturne komunikacije. Osvještavaju i potrebu očuvanja hrvatskih dijalekata i govora te se stvaralački izražavaju na mjesnim govorima. Učenicima se omogućuje razumijevanje i prihvaćanje međukulturnih razlika te uočavanje i prevladavanje kulturnih i jezičnih stereotipa i predrasuda pri čemu poštuju i uvažavaju jezike drugih naroda. Istražujući i pretražujući, zauzimaju kritički odnos prema prikupljenim informacijama iz različitih medija i uvježbavaju procijeniti i vrednovati njihove svrhe i namjene te ih stvaralački preoblikuju primjenom različitih strategija slušanja, govorenja, čitanja i pisanja (Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MOZ], 2017).

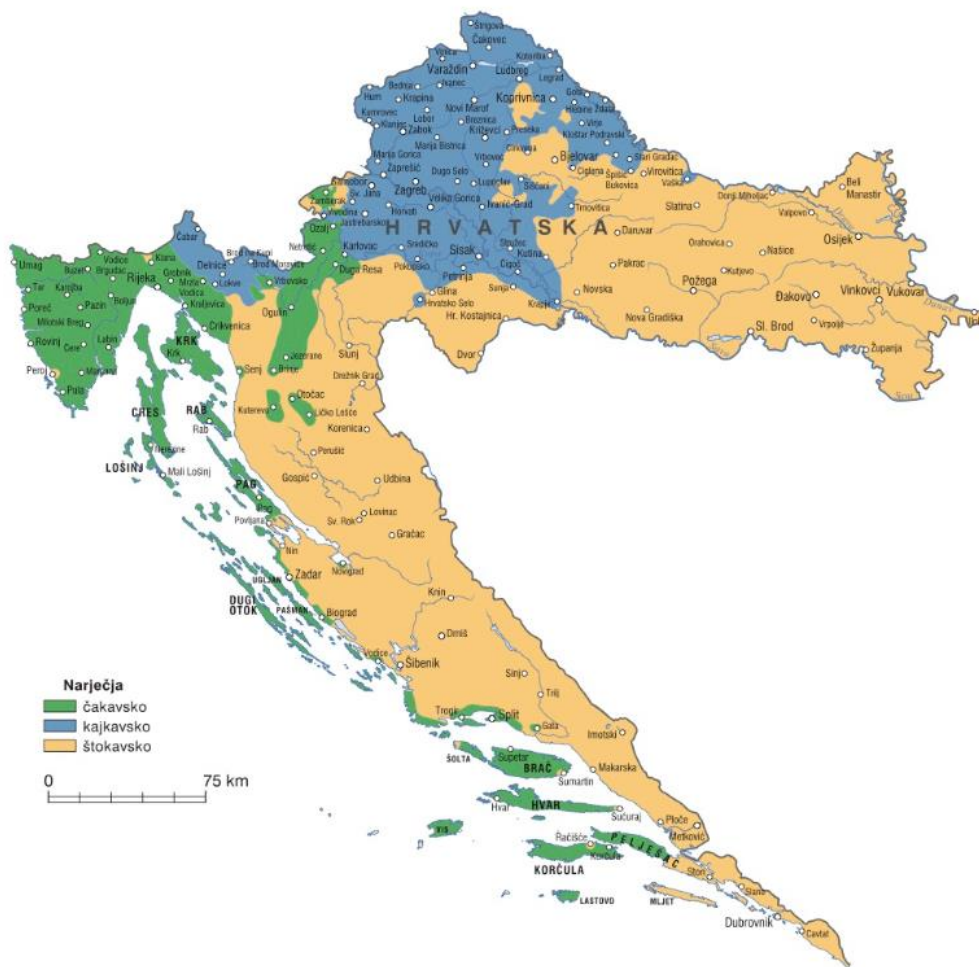
Jedan od ishoda, u prva četiri razreda osnovne škole, spominje kako učenik prepoznaje razliku između mjesnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika. Taj ishod prisutan je u svim razredima razredne nastave, a svake se godine nadopunjuje. Prema tome, u prvom razredu od učenika se traži da prepoznaje različitost u riječima (izraznu i sadržajnu) između mjesnoga govora i standardnoga hrvatskog jezika i uočava razliku između tekstova na mjesnome govoru i hrvatskome standardnom jeziku u neposrednoj životnoj stvarnosti. U drugom razredu učenik

uspoređuje riječi mjesnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika, sluša i govori tekstove na mjesnome govoru prikladne učeničkomu iskustvu, jezičnomu razvoju i interesima, čita i piše kratke i jednostavne tekstove na mjesnome govoru u skladu sa svojim interesima, potrebama i iskustvom. Uz navedeno, učenik stvara različite individualne uratke kao što je prikupljanje riječi iz mjesnoga govora te sastavljanje malog zavičajnog rječnika. U trećem razredu učenik uočava uvjetovanost uporabe zavičajnoga idioma ili hrvatskoga standardnog jezika komunikacijskom situacijom, istražuje u mjesnim knjižnicama i zavičajnim muzejima tekstove vezane uz jezični identitet i baštinu, prepoznaje povijesne jezične dokumente i spomenike kao kulturnu baštinu mjesta ili zavičaja. U četvrtom razredu učenik se služi hrvatskim standardnim jezikom u javnoj komunikaciji u skladu sa usvojenim jezičnim pravilima, razlikuje mjesni govor i hrvatski standardni jezik navodeći ogledne i česte primjere, uočava važnost pozitivnog odnosa prema mjesnom govoru, uočava važnosti mjesnoga govora i prepoznaje njegovu komunikacijsku ulogu na pojedinome prostoru (raznolikost hrvatskih govora, jezične zajednice u Hrvatskoj i izvan granica Republike Hrvatske), čita i sluša tekstove na kajkavskom, čakavskom i štokavskom narječju i prepoznaje kojemu narječju pripada. Također, prepoznaje narječje kojem pripada njegov govor, izražava se zavičajnim govorom i prepoznaje razliku između zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnoga jezika te uočava važnost učenja hrvatskoga standardnog jezika i pozitivnoga odnosa prema mjesnom govoru (Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MOZ], 2017).

Turza-Bogdan (2008) navodi kako u osnovnoj školi u nastavi hrvatskoga jezika kajkavsko narječje i kajkavski jezik još uvijek nisu dovoljno istraženi. Također, slično je i sa ostalim narječjima. U dosadašnjim nastavnim planovima i programima vrlo su općenito navedene odrednice o usvajanju narječja i zavičajnog govora.

3. PREGRADA i PREGRADSKI GOVOR

Tri su narječja u hrvatskom jeziku, čakavsko, kajkavsko i štokavsko. Kajkavsko je narječje nazvano prema upitno-odnosnoj zamjenici *kaj*. Govori kajkavskoga narječja prostiru se na području današnje sjeverozapadne Hrvatske, preciznije u Zagrebačkoj, Krapinsko-zagorskoj, Varaždinskoj i Međimurskoj županiji, u većem dijelu Koprivničko-križevačke županije, u pojedinim dijelovima Sisačko-moslavačke, Karlovačke i Bjelovarsko-bilogorske županije i u dijelu Gorskoga kotara. Grad Pregrada, smješten u srcu Hrvatskoga zagorja, pripada kajkavskom narječju. Lončarić (1996) navodi kako se nameće pitanje pripadnosti kajkavštine. Naime, problem se uglavnom svodi na to je li ono u početku svojega razvitka bilo dio slovenskog ili hrvatskog jezika. Također, Lončarić (1996) navodi razradu osnovne podjele dijalekata kajkavskog narječja na 15 hrvatskih kajkavskih dijalekata.

Slika 1. Karta prostiranja hrvatskih narječja (izvor: Hrvatska enciklopedija)

Težak i Babić (2003) navode podjelu prema čuvanju tipičnih kajkavskih obilježja i po zemljopisnom smještaju na dva dijela, govore koji imaju sve ili gotovo sve glavne tipične kajkavske osobine i rubni govori koji nemaju sve tipične kajkavske osobine. Prvoj skupini govora, sa svim kajkavskim osobinama, pripadaju zagorski dijalekt, međimurski dijalekt, sjevernomoslavački dijalekt, glogovničko-bilogorski dijalekt, gornjolonjski dijalekt, podravski dijalekt, turopoljski-podravski dijalekt, vukomeričko-pokupski dijalekt i samoborski dijalekt. Drugoj skupini, rubnim govorima, pripadaju goranski dijalekt, donjosutlanski dijalekt i plješevičkoprigorski dijalekt. Ovi govori imaju u određenoj mjeri čakavskih osobina.

Na kajkavskom narječju razvila se u 16., 17. i 18. stoljeću značajna književnost čiji su utemeljitelji bili Antun Vramec, Juraj Habelić i Tito Brezovački s djelima *Kronika*, *Prvi oca našega Adama greh* i *Matijaš, grabancijaš, Diogeneš*. Na kajkavskom narječju razvija se i novija kajkavska književnost, o čemu svjedoče pjesme, filmski i televizijski scenariji niza uglednih hrvatskih pisaca kao što su August Šenoa, Antun Gustav Matoš, Fran Galović Miroslav Krkeža, Dragutin Domjanić, Slavko Kolar, Ivan Goran Kovačić, Mladen Kerstner i drugi (Težak i Babić, 2003).

3.1. Grad Pregrada (osnovne informacije)

Ime Pregrada spominje se prvi put davne 1334. godine u statutima Zagrebačkog kaptola koje je sastavio arhiđakon Ivan Gorički, no kako je Pregrada dobila ime možemo samo nagađati. U monografiji grada Pregrade (2019) spominje se istaknuti hrvatski povjesničar Gjurio Szabo koji je smatrao kako je korito rijeke Kosteljine bilo pregrađeno nekom vrste pregrade te je zahvaljujući tome grad dobio ime. Drugu teoriju iznosi Mavestela Sabljčić i tvrdi kako je Juraj Brandenbuški smjestio svoje obrambene čete pred ulazom u grad na Kunagori te od tuda nastaje ime Pregrada.

Pregrada je grad u Krapinsko-zagorskoj županiji. Status grada Pregrada je dobila 1997. godine. Uže gradsko naselje ujedno je i najveće naselje u Pregradi. Gradu Pregradi pripadaju naselja: Benkovo, Bregi Kostelski, Bušin, Cigrovec, Gabrovec, Gorjakovo, Klenice, Kostelsko, Kostel, Mala Gora, Marinci, Pavlovec Pregradski, Martiša Ves, Donja i Gornja Plemenščina, Sopot, Stipernica, Svetojurski Vrhi, Velika Gora, Vinagora, Višnjevci, Vojsak, Vrh Vinagorski i Vrh Pregradski (Monografija grada Pregrade, 2019).

Osnovna škola u Pregradi djeluje od 1843. godine, a dječji vrtić otvoren je 1975. Srednjoškolsko obrazovanje ima začetke u razdoblju od 1930. do 1940. kada je pregradski profesor Željko Kunović u vlastitoj kući podučavao nadarene učenike gimnazijsko gradivo. Od

2004. djeluje i glazbena škola, a 2008. Pregrada je postala i akademsko središte. Glavne kulturne ustanove su Gradska knjižnica i Muzej grada Pregrade. Najznačajnija godišnja kulturna i turistička manifestacija jest Berba grozdja, a najznačajniji spomenik kulture župna crkva Uznesenja blažene djevice Marije. Ispred župne crkve, na novouređenom Trgu Gospe Kunagorske, postavljeni su grobnica komunističkih žrtava iz Drugoga svjetskoga rata, nad kojom je reljef kardinala Stepinca i spomenik hrvatskoj državi. Književnik Janko Leskovar rođen je u selu pokraj grada Pregrade, Valentinovu. U tijeku je obnova rodne kuće Janka Leskovara po kojem je matična škole u Pregradi dobila ime. Najznačajniji spomenici kulture u gradu Pregradi su dvorac Bežanec, dvorac Gorica i dvorac Dubrava (Monografija grada Pregrade, 2019).

3.2. Govor pregradskoga kraja (dijalektna pripadnost i jezične osobitosti)

Lončarić (1996) navodi kako kajkavska skupina dijalekata hrvatskoga jezika ima 15 dijalekata, a to su: središnjozagorski, samoborski, varaždinsko-ludbreški, međimurski, gornjosutlanski, plješivičkoprigorski, turopoljski, vukomeričko-pokupski, donjolonjski, sjevernomoslavački, gornjolonjski, glogovničko-bilogorski, (virovsko) podravski, goranski (gorskokotarski) i donjosutlanski. Neke od ovih dijalekata potrebno je podijeliti na poddijalekte, tako je kod središnjozagorskih govora, kojem pripada govor pregradskoga kraja, poznato samo nekoliko poddijalekata. Izdvajaju se 3 skupine govora, a jedan od njih je govor čiji je predstavnik Bednja s osobitim vokalizmom. Nadalje, zagorski govori i treća skupina su varaždinsko-ludbreški govori s različitim razvojem vokalizma u naglašenom i nenaglašenom položaju.

Težak i Babić (2003) navode osnovne osobine kajkavskoga narječja koje se očituju u glasovima, oblicima i u riječima. Prema tome, glasovi se obično izgovaraju zatvorenije ili otvorenije od standardnih, a ponegdje se javljaju dvoglasni. U većini kajkavskih govora stari su se poluglasovi odrazili kao *e* (*den, nisem, dober*). Stari *jat* dao je većini govora ekavski odraz, no kajkavsko *e* kao zamjena za stari *jat* izgovara se zatvoreno i različitiije od izgovora u štokavskom narječju. Uz navedeno, skup *čr* obično se ne zamjenjuje sa *cr* (*črv, črn*). Većinom se izgovara samo jedan glas umjesto standardnih glasova *č* i *ć*, obično sredina između *č* i *ć*. Isto vrijedi i za glasove *dž* i *đ*. Ispred samoglasnika na početku riječi javljaju se suglasnici *h, j* ili *v* (*vučitelj, vuho*). *L* na kraju sloga ne prelazi u *o* (*bil, kopal*), a umjesto *lj* i *nj* govori se obično *l* i *jn* (*zemla, kojn*). Sibilizacija se ne provodi (*mikati, dihati*), a zvučni suglasnici na kraju riječi izgovaraju se bezvučno (*grat* za grad i *vrak* za vrag). Što se naglasaka tiče, kajkavski govori

imaju starije naglašavanje, a upravo se po naglascima međusobno mnogi razlikuju. Nadalje, u kajkavskom se govoru često upotrebljava određeni umjesto neodređenog oblika pridjeva (*On je tak dobri*), komparativ se tvori nastavkom *–ši* (*gorši, bolši*) i *–eji* (*stareji, bogateji*) ili *–ejši* (*starejši, bogatejši*), a u kajkavskim govorima obično se mijenjaju i glavni brojevi od pet (*petimi*). Kajkavski govor nema futura prvog, nema imperfekta, aorista, i glagolskog priloga prošlog, ali postoji razlika između infinitiva i supina. Supin je po obliku krnji infinitiv, a upotrebljava se samo uz glagole koji označavaju neku namjeru. Jedna od prepoznatljivih obilježja kajkavskog narječja je čest nastavak za 3. osobu množine u prezentu, a to je *–eju* (*pleteju, predeju*) ili *–iju* (*nosiju, hodiju*). Buduće vrijeme izražava se futuroom drugim i prezentom svršenih glagola, a vrlo su česti povratni glagoli s povratnom zamjenicom u dativu (*Sedi si*). Što se tiče riječi, vrlo često su u upotrebi umanjene (*zajček, lonček, travica*), ali postoje i dosta starije riječi koje se u drugim narječjima, čakavskom i štokavskom, nisu sačuvala (*oblok, hiža, cajt*).

O narodnom govoru koje obuhvaća područje pregradskoga kraja u stručnoj literaturi malo se zna. Mijo Lončarić je napisao prilog u knjizi *Po dragome kraju, Pregrada i okolica* (1985) o mjesnom govoru grada Pregrada. Tamo navodi kako je poznati hrvatski lingvist, dijalektolog i akcentolog Stjepan Ivšić naveo kako područje Pregrade ima akcentuaciju njegova tipa I₈, što bi značilo da mjesni govori ovog područja pripadaju I, konzervativnoj skupini kajkavskih govora, po njegovoj klasifikaciji na temelju razvoja osnovne kajkavske akcentuacije. Kao karakteristiku ovog govora, Ivšić u istoj knjizi (1985) navodi riječi *žena, lipa, meso, suša i vino* kao modele akcentskih tipova riječi. U prilogu Lončarić navodi kako je obišao Pregradu, Plemeščinu, Kostel, Hum, Pavlovec, Vinagoru, Desinić i Veliku Horvatsku želeći utvrditi osnovne govorne osobine na području pregradskoga kraja. Svi istraženi govori imaju neke zajedničke osobine, koje ih stvarno povezuju u jedan idiom, ali među njima ima dosta razlika, osobito s obzirom na ne tako veliki prostor koji zauzimaju. Također, istraživanjem je utvrdio kako se unutar Pregrade formirao interdijalekt, u kojem su se ogledale neke crte prvobitnoga, osnovnoga pregradskoga govora, govora okolice i književnog jezika.

Lončarić (1996) navodi kako Ivšić govore pregradskoga kraja svrstava u najzapadnije zagorske govore uz slovensku granicu.

Osnovnim pregradskim govornim sustavom smatra se onaj koji se još uvijek čuva u pregradskom naselju Zidarija i Pregrada Vrhi.

Lončarić (1985) navodi kako se u nenaglašenom slogu u pregradskom govoru, kao i u drugim kajkavskim govorima, susreće jednačenje svih vokala e-tipa. Upozoreno je na pojavu kako se na mjestu nepostojanoga vokala, kada osnova završava na dva suglasnika od kojih je

drugi sonat, izgovara *šva*. Međutim, na mjestu *šva* pojedini govornici izgovaraju *a* ili *e*, npr. *pekel*, pakao i *pekel*, pekao. Karakteristično je smanjenje broja vokala stražnjega reda u kojem se o jednačio jednom s vokalom zatvorenijim od sebe, s *u*, a drugi put s otvorenijim vokalom, odnosno s *a*. Govori pregradskoga kraja razlikuju se u nenaglašenom i naglašenom slogu te po tome kakvu je sudbinu doživjelo slogotvorno *r*.

Kajkavštinu karakterizira velik broj germanizama i hungarizama, što je uvjetovano geopolitičkim razlozima i bliskošću s tim jezicima i životom i bivšoj državi. Starih germanizama u kajkavštini moguće je malo utvrditi, a novije vrste iz narodnih govora, i to poglavito iz bavarsko-austrijskih dijalekata, ali i iz srednjonjemačkih dijalekata i književnog jezika. Za primjere navode se riječi: *copernica*, *coprati*, *galge*, *kušuvati*. Tuđice iz mađarskoga jezika dijele se u dvije skupine, riječi iz narodnog govora i iz književnog jezika. Prvi hrvatsku kajkavsku gramatiku nije napisao kajkavac već Johsnes Christophorus de Jordan, dvorski savjetnik Kraljevske Češke. Kasnije nastaje prva prerađena kajkavska gramatika koju je napisao kajkavac Ivan Ignac Vitković 1779. godine (prema Lončarić, 1996).

Težak i Babić (2003) navode kako su govori kajkavskoga narječja po jezičnim osobinama vrlo raznoliki i teško ih je razvrstati u dijalekte po jednoj ili više temeljnih osobina. Obično se razvrstavaju po naglasnim mjerilima, ali tada se u istom dijalektu nađu govori koji se itekako razlikuju po nekim drugim osobinama kao što su odraz jata, starih poluglasova i staroga nosnog vokala, vokalizam, sklonidba, tvorbene i rječničke posebnosti.

4. GOVOR I GOVORNA BAŠTINA PREGRADSKOGA KRAJA KAO PROJEKT U RAZREDNOJ NASTAVI

Govorna baština dio je kulturne baština koja se očituje kao nematerijalna kulturna baština. Na službenim stranicama Ministarstva kulture Republike Hrvatske navodi se kako nematerijalna kulturna baština predstavlja običaje, vjerovanja, znanja, vještine, pojave duhovnog stvaralaštva koji se prenose predajom, a očituje se kroz jezik, dijalekt, govor, toponimiku i usmenu književnost svih vrsta, folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara i običaja, tradicijska umijeća i obrte (Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MOZ], 2017).

Učitelji moraju imati na umu kako dijete uz svoj materinski idiom usvaja zakonitosti i norme standardnoga jezika. Narječje, kojem đaci pripadaju, bilo čakavsko, kajkavsko ili štokavsko, služi kao „most“ preko kojega dijete dopijeva do usvajanja standarda. U osnovnoj školi čestotnost dijalekata se smanjuje, ali se nikako ne bi smjelo posve potisnuti, već afirmirati različitim govornim oblicima, aktivnostima i izvanškolskim aktivnostima (Hranjec, 2004).

Težak (1996) navodi kako istinu o jezičnim prapočecima nećemo nikada saznati, ali to zaista nije ni važno. Sigurno je to da su se u povijesti dijalekti razmnožavali, uzdizali, ali i propadali. Neki su se uzdigli do jezika pismenosti i književnosti te svoje međe razmicali postajući književnim, odnosno standardnim jezikom. Dijalekti koji nisu ostvarili navedeno, prepušteni su postupnom mijenjanju i tihom umiranju. Iako se u školi usmjeravamo prema budućnosti, ne smijemo zaboraviti prošlost. Važno je napomenuti kako su u prošlosti hrvatski dijalekti odigrali ulogu zbog koje ih ni sada ni sutra ne možemo zaboraviti.

Pregrada je malen grad smješten u Hrvatskom zagorju. Poseban je po svom zavičaju, kulturnoj baštini, „zagorskoj“ katedrali, odnosno crkvi Uznesenja Blažene djevice Marije. Također, veliku posebnost gradu Pregradi i njegovoj okolini daje govor pregradskoga kraja. Kajkavski govori, kao i govor pregradskoga kraja, posebni su i trebaju se očuvati kao dio govorne baštine.

4.1. O projektu

Projekt je oblik integriranog poučavanja u kojem je osobito izražena učenikova aktivnost, a učenje putem projekta planira se oko nekog stvaranja, izvedbe i završavanja rada nekim proizvodom. On je vremenski i sadržajno određen, kao primjerice izvješće o knjizi, izvješće o istraživanju, multimedijaska prezentacija, a sve je to prilagođeno interesima i sposobnosti

učenika. Projektom učitelj djeci nudi daleko više samostalnih izbora, tema, načina rada i načina prezentacije rezultata. Dok ostali oblici integriranog poučavanja mogu završiti prezentacijom, priredbom, dramskom igrom ili glazbenom predstavom, projekt u užem smislu uvijek završava nekim proizvodom ili uratkom. Poučavanje projektom zadovoljava sve zahtjeve integriranog poučavanja, a učenik se bavi proučavanjem nekog pitanja, problema ili teme po svom vlastitom interesu, po svom izboru, motiviran je i uživa u otkrivanju novih spoznaja (Čudina-Obradović, 2009).

Cilj je ovoga u radu prikazanoga projekta bio probuditi interes i zanimanje učenika osnovne škole, točnije četvrtog razreda, za govor pregradskoga kraja, njegovu posebnost i ljepotu. Također, poznavanje kajkavskih riječi pregradskoga kraja većini učenika je poznat, no neke su zaboravljene. Razvijanje i proširivanje kajkavskog leksika, ali i upoznavanje i izrada rječnika, jedan su od rezultata, ujedno i ciljeva ovog projekta. Kako bi učenici kroz projekt naučili posebnosti pregradskoga govora i kajkavskih riječi, provodi se niz aktivnosti koje pobuđuju zainteresiranost i želju za upoznavanjem vlastita dijalekta. Jedna od aktivnosti je gledanje kratkometražnog filma pod nazivom *Kaj buš povedal* u kojem učenici imaju priliku čuti izvornog govornika pregradskoga kraja. Također, analiza pjesama *Vajkuš ot kerme* i *Balada o hruški*, učenicima omogućuje čitanje i analiziranje pjesama pisanih govorom pregradskoga kraja. Tradicionalne kajkavske igre kod većine djece su zaboravljene te su učenici imali priliku zaigrati mlin, školicu i čoravog miša te pogledati prezentaciju o tradicijskim kajkavskim igrama. Jedan od zadatak učenika bio je prikupljanje kajkavskih riječi od svojih djedova i baka, ali i roditelja. Uspjeli smo sakupiti velik broj riječi i napraviti *Mali kajkavski rječnik pregradskoga kraja*. Također, učenici su u projektu slikali kajkavske riječi. Točnije, slikali su predmete koje te riječi upisuju te smo iste dodali u mali rječnik. Za kraj projekta učenici su imali zadatak snimiti video uradak u kojem prikazuju davno izgubljene običaje, nošnju, igračke, igre, ali i govor kojeg su upoznali kroz cijeli projekt. Navedene aktivnosti provedene su kroz nekoliko razrednih predmeta: Hrvatski jezik, Likovna kultura, Tjelesna i zdravstvena kultura, Glazbena kultura, Priroda i društvo (prikazano u nacrtu projekta). Na kraju projekta učenici su imali priliku pomoću ankete prikazati svoje zadovoljstvo sudjelovanjem u projektu. U anketi se ispitalo zadovoljstvo učenika provedenim aktivnostima, ali i želja za provođenjem sličnih projekata u budućnosti, a kojima bi se poticalo očuvanje dijalektnih govora svakoga kraja i narječja. Prikaz ankete i rezultata donosi se u radu.

4.2. Nacrt projekta

NASLOV PROJEKTA: Govor i govorna baština pregradskoga kraja kao projekt u razrednoj nastavi

RAZRED: četvrti

BROJ UČENIKA: 18

PLANIRANO TRAJANJE RADA: 4 dana

ODGOJNO-OBRAZOVNI CILJEVI (što želimo postići provođenjem projekta):

a) Učenik treba usvojiti sljedeće činjenično znanje:	-geografska, kulturna i jezična obilježja grada Pregrade
b) Učenik treba postići usvajanje i/ili automatizaciju sljedećih vještina:	-promatranje -planiranje i provođenje aktivnosti -govorno izražavanje -pisanje rječnika -jezično-komunikacijskih vještina -motoričkih vještina -glazbenih vještina -likovnih vještina
c) Učenik treba steći sljedeće pomoćne vještine:	-postavljanje pitanja
d) Tijekom provođenja projekta učenik treba usvojiti sljedeće odgojne ciljeve:	-njegovati govorne ljepote zavičajnog govora

Hrvatski jezik

Gledanje filma: „Kaj buš povedal“.

Upoznavanje i analiza izabranih pjesama Tomice Kolara.

Pisanje i pronalaženje zagorskih riječi.

Izrada Malog kajkavskog rječnika pregradskoga kraja.

Snimanje filma: „Kaj su delali naši stari“.

Tjelesna i zdravstvena kultura

Tradicionalne kajkavske igre.

Likovna kultura

Slikanje zagorskih riječi (predmeti)

Govor i govorna baština pregradskoga kraja kao projekt u razrednoj nastavi

Priroda i društvo

Prezentacija i razgovor o gradu Pregradi.

Glazbena kultura

Slušanje zagorskih pjesama.

AKTIVNOSTI

1. DAN	<p>1. aktivnost: <i>Ledolomci-</i> predavljanje sebe i svoje najdraže riječi</p> <p>U učionici:</p> <p>Upoznavanje s učenicima pomoću dramskih igara (<i>ledolomci-</i> predstavi sebe i svoju najdražu riječ).</p> <p>Ulaskom u učionicu predavljam se učenicima i koristim <i>ledolomce</i> kako bismo se upoznali i otkrili tko što voli. Nakon navedene aktivnosti slijedi upoznavanje s projektom.</p>
	<p>2. aktivnost: <i>Prezentacija i razgovor o gradu Pregradi</i></p> <p>U učionici:</p> <p>Pomoću prezentacije upoznajemo i ponavljamo što sve znamo o gradu Pregradi (smještaj, broj stanovnika, posebnosti, manifestacija <i>Branje grojzdja</i>, narodna nošnja) .Razgovor o ljudima u prošlosti i sadašnjosti, kako je izgledalo školstvo nekad i kako ono izgleda danas, kojim narječjem govori pregradski kraj, po čemu je to narječje posebno.</p> <p>ISHOD:</p> <p>PID OŠ C.4.1. Učenik obrazlaže ulogu, utjecaj i važnost povijesnoga nasljeđa te prirodnih i društvenih različitosti domovine na razvoj nacionalnoga identiteta. (Raspravlja o svojoj ulozi i povezanosti s domovinom prema događajima, interesima, vrijednostima.)</p>
	<p>3. aktivnost: <i>Gledanje filma: Kaj buš povedal i upoznavanje pjesama Balada o hruški i Vajkuš ot kerme</i></p> <p>U učionici:</p> <p>U filmu se prikazuje razgovor studentice i izvornog govornika pregradskoga govora, Tomice Kolara, ujedno pjesnika i pjevača. Proučava se govor pregradskoga kraja, kao i stari običaji, igre, škola (pripovjedaču se postavljaju</p>

pitanja o školi, učenju, igrama, pravilima ponašanja u školi, govoru). Cilj filma *Kaj buš povedal* je prikazati učenicima izvorni govor pregradskoga kraja.

Rad u skupinama: Učenici dobivaju listiće s pitanjima na koje moraju odgovoriti, a povezana su s filmom: *Koje se kajkavske riječi pojavljuju u filmu? Kakve su bile igre nekada i igraju li djeca i danas te igre? Mislite li da je pripovjedač imao sretno djetinjstvo? Usporedi igre nekada i igre danas, po čemu se razlikuju? Što je pripovjedač poručio u vezi očuvanja pregradskoga govora? Zašto moramo čuvati zavičajni govor? Kako je pripovjedač opisao Pregradu i što osjeća prema njoj?*

ISHOD:

OŠ HJ A.4.6. Učenik objašnjava razliku između zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika. Razlikuje mjesni govor i hrvatski standardni jezik navodeći ogledne i česte primjere, uočava važnost pozitivnog odnosa prema mjesnom govoru, uočava važnosti mjesnoga govora i prepoznaje njegovu komunikacijsku ulogu na pojedinome prostoru (raznolikost hrvatskih govora, jezične zajednice u Hrvatskoj i izvan granica Republike Hrvatske), čita i sluša tekstove na kajkavskome.

4. aktivnost: Kajkavske riječi

U učionici:

Ispisati sve kajkavske riječi koje se pojavljuju u filmu *Kaj buš povedal*. Dije se nastavni listići pomoću kojih pronalazimo kajkavske riječi. Predstavljanje plana projekta djeci i dogovor (prikupljanje kajkavskih riječi kod kuće, ispitati bake i djedove, izrada pregradskog slikovnog rječnika, snimanje kratkog filma – nabaviti staru odjeću kod djedova i baka).

Dogovor za sljedeći dan.

1. aktivnost: Pročitaj koje si kajkavske riječi pronašao ili pronašla

U učionici:

Učenici sjede u krugu i čitaju svoje kajkavske riječi. Uspoređuju ih s drugim riječima i otkrivaju im značenja. Uspoređujemo kajkavske riječi, govore pregradskoga kraja s ostalim obližnjim mjestima, govor djedova i baka, ljudi iz obližnjih sela u blizini grada Pregrade, govor u školi i govor kod kuće.

ISHOD:

OŠ HJ A.4.6. Učenik objašnjava razliku između zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika. Razlikuje mjesni govor i hrvatski standardni jezik navodeći ogledne i česte primjere, uočava važnost pozitivnog odnosa prema mjesnom govoru, uočava važnosti mjesnoga govora i prepoznaje njegovu komunikacijsku ulogu na pojedinome prostoru (raznolikost hrvatskih govora, jezične zajednice u Hrvatskoj i izvan granica Republike Hrvatske), čita i sluša tekstove na kajkavskome.

2. aktivnost: Slikanje kajkavskih riječi

U učionici:

Učenici slikaju kajkavske riječi koristeći se flomasterima i bojicama. Zadatak je da odaberu jednu riječ i prikažu je kako bi riječi mogli postaviti u rječnik. Učenicima dajem upute za slikanje. Za vrijeme slikanje, učenici slušaju izabrane kajkavske pjesme.

ISHODI:

OŠ LK A.4.1. Učenik likovnim i vizualnim izražavanjem interpretira različite sadržaje.

OŠ GK B.4.2. Učenik pjevanjem izvodi autorske i tradicijske pjesme iz Hrvatske i svijeta.

3. aktivnost: Kajkavske tradicionalne igre

Na školskom igralištu:

Igranje tradicionalnih kajkavskim igara: mlin, školica i čoravi miš. Prije igranja navedenih igara, učenicima upoznaju razne igre pomoću pripremljene prezentacije. Nakon igranja i prezentacije učenici uspoređuju današnje igre i tradicijske kajkavske igre.

ISHOD:

OŠ TZK A.4.2. Prepoznaje i izvodi ritmičke i plesne strukture u jednostavnim koreografijama.

4. aktivnost: U svom filmu

U učionici:

Podjela u skupine- svaka skupina treba izmisliti scenarij za film kojeg ćemo snimiti na sljedećem susretu (razgovor o idejama, što bi sve mogli). Dajem učenicima uputu kako trebaju osmisliti ideju za kratak film s obilježjima pregradskoga govora i kajkavskim riječima. Svaka će skupina prikazati jednu scenu, u školi, kod kuće, u parku s prijateljima, može biti smješteno u prošlosti ili sadašnjosti, a najbitnije je da u filmu govorimo govorom pregradskoga kraja i koristimo kajkavske riječi. Radnju filma izmislit će učenici, a trajanje filma predviđeno je na 5 minuta.

Učenici su podijeljeni u 3 skupine i svaka skupina mora izmisliti radnju filma, naslov filma i scene koje će prikazivati. Uz sve navedeno, učenici u školu donose potrebne rekvizite za snimanje.

ISHOD:

OŠ HJ A.4.6. Učenik objašnjava razliku između zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika. Razlikuje mjesni govor i hrvatski standardni jezik navodeći ogledne i česte primjere, uočava važnost pozitivnog odnosa prema mjesnom govoru, uočava važnosti mjesnoga govora i prepoznaje njegovu komunikacijsku ulogu na pojedinome prostoru (raznolikost hrvatskih govora, jezične zajednice u Hrvatskoj i izvan granica Republike Hrvatske), čita i sluša tekstove na kajkavskome.

3. DAN

1. aktivnost: Kviz

U učionici:

U kvizu se nalaze pitanja o svemu što smo do sada radili, a najviše se u njemu nalaze kajkavske riječi.

2. aktivnost: Snimanje filma

U učionici:

Učenici sjede u skupinama. Svaka skupina predstavlja svoju ideju što žele snimiti. Svaki film traje najviše 5 minuta. Scena za snimanje nećemo previše mijenjati (učionica, hodnici, školsko dvorište). U školu nosim kameru i sa svakom skupinom snimam film, a za to vrijeme druge skupine izrađuju slikovni rječnik (objedinili smo sve kajkavske riječi od A do Ž, koje se upotrebljavaju u govoru pregradskoga kraja).

3. aktivnost: Izrada *Malog kajkavskog rječnika pregradskoga kraja*

U učionici:

Svaki učenik izrađuje jednu riječ te se sve riječi spajaju u jedan rječnik.

ISHOD:

OŠ HJ A.4.6. Učenik objašnjava razliku između zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika. Razlikuje mjesni govor i hrvatski standardni jezik navodeći ogledne i česte primjere, uočava važnost pozitivnog odnosa prema mjesnom govoru, uočava važnosti mjesnoga govora i prepoznaje njegovu komunikacijsku ulogu na pojedinome prostoru (raznolikost hrvatskih govora, jezične zajednice u Hrvatskoj i izvan granica Republike Hrvatske), čita i sluša tekstove na kajkavskome.

Dogovor za sljedeći dan.

4. DAN	<p>1. aktivnost: Gledanje filmova: „U svom filmu“</p> <p>U učionici: Svi zajedno gledamo što je svaka skupina snimila. Razgovara se o filmovima i dijele se dojmovi.</p>
	<p>2. aktivnost: Predstavljanje pregradskog slikovnog rječnika</p> <p>U učionici: Održava se svečana izložba rječnika kojeg su učenici izradili.</p>
	<p>3. aktivnost: Anketa</p> <p>U učionici: Ispituje se zadovoljstvo učenika projektom pomoću ankete.</p>
	<p>Zahvala učenicima i učiteljici.</p>

IZVORI ZNANJA:

- knjižnica;
- film;
- primjeri iz prakse;
- udruge;
- stariji govornici;
- izvori podataka o govoru

STRATEGIJE PRAĆENJA:

- kviz znanja;
- rad u skupinama;
- projektna nastava

4.3. Projektne aktivnosti

Tijekom projekta provedene su sljedeće aktivnosti: gledanje i analiza kratkometražnog filma *Kaj buš povedal*, čitanje i analiza pjesama Tomice Kolara pisane pregradskim idiomom, pronalaženje, analiziranje i objašnjavanje kajkavskih riječi pregradskoga kraja, slikanje kajkavskih riječi, izrada *Malog kajkavskog rječnika pregradskoga kraja*, upoznavanje tradicionalnih kajkavskih igara, snimanje video uradaka pod nazivom *U svom filmu* u kojem su učenici prikazali sve što su usvojili provedbom i sudjelovanjem u projektu pod nazivom Govor i govorna baština pregradskoga kraja.

Svaka od navedenih aktivnosti provodi se kao dio sata Hrvatskoga jezika, Tjelesne i zdravstvene kulture, Glazbene kulture, Likovne kulture i sata Petičkrirode i društva. Aktivnosti su prilagođene dječjem uzrastu, sadržajne, zorne i edukativne. Govor pregradskoga kraja prikazan je u filmu *Kaj buš povedal* i u sakupljanju kajkavskih ili zagorskih riječi po kojima je pregradski kraj, uz sam grad Pregradu i okolna sela, prepoznatljiv i poseban. Također, analizom izabranih pjesama Tomice Kolara pod nazivom *Vajkuš ot kerme* i *Balada o hruški* učenici su imali priliku upoznati govor pregradskoga kraja pisan u obliku pjesme.

4.3.1. Film *Kaj buš povedal*

Jedan od načina upoznavanja pregradskoga idioma zasigurno je slušanje izvornih govornika toga jezika. Dosadašnja istraživanja pokazuju kako su učenici bliži standardnom govoru koji se ostvaruje u školi, a dijalekt je često zanemaren i polagano umire. Zastupljenost dijalektnih djela u udžbenicima je oskudna, a zavičajni govori ostaju u obiteljskim kućama. Postavlja se pitanje: Kako učenicima prikazati i objasniti što znači voljeti i cijeniti svoj govor? Kako ga možemo svi zajedno očuvati? Kako učenicima u razrednoj nastavi prikazati ljepotu zavičajnog govora i njegove posebnosti? Odgovor na ova pitanja pronašla sam u ideji snimanja izvornih govornika pregradskoga idioma, točnije pjesnika Tomice Kolara. Znan kao jedan od boraca za očuvanje kajkavskog govora i govorne baštine, Tomica Kolar piše pjesme na pregradskom idiomu i standardu kako bi očuvao govornu baštinu grada Pregrade. Cilj prikazivanja filma učenicima bio je slušanje pregradskoga govora pomoću pitanja bliskih učenicima kao što su opisivanje grada Pregrade, kako je škola u Pregradi nekada izgledala, koje su igri učenici igrali za vrijeme malog i velikog odmora u školi, kako je izgledao jedan školski dan. Također, postavljaju se pitanja vezana uz pregradski govor i njegovo očuvanje. Jedno od pitanja bilo je što bi

pripovjedač, Tomica Kolar, poručio mladim Pregračanima u vezi očuvanja našeg govora, a bilo je riječi i o njegovu pisanju pjesama na pregradskom idiomu. Nakon prikazanog filma, učenici su dobili listiće pomoću kojeg su odgovarali na postavljena pitanja te smo iste zajedno provjeravali.

Slika 2: *Isječak iz filma Kaj buš povedal (izvor: dokumentacija autorice rada)*

Film: Kaj buš povedal

1. Koje zagorske riječi se pojavljuju u filmu?

2. Što pripovjedač Tomica govori o Pregradi?

3. Zašto piše pjesme na pregradskom govoru?

4. Što nam pripovjedač želi poručiti ovim filmom?

Slika 3: *Pitanja o filmu Kaj buš povedal (izvor: dokumentacija autorice rada)*

Film: Kaj buš povedal

1. Kako su ljudi nekada živjeli?

2. Koje se igre spominju u filmu?

3. Usporedite svoje školovanje i djetinjstvo sa pripovjedačevim.

4. Što mislite, je li pripovjedač imao sretno djetinjstvo?

Slika 4: Pitanja o filmu *Kaj buš povedal* (izvor: dokumentacija autorice rada)

4.3.2. Tradicionalne kajkavske igre

Tradicija, odnosno pojam riječi tradicija, označava prenošenje znanja, vjerovanja, spoznaja, običaja, legendi i kulturnih vrijednosti s generacije na generaciju, bilo usmenom i pisanom predajom, ali i odgojem. Također, tradicija označava dugotrajno uspostavljen način mišljenja, ali i ustaljene običaje preuzete iz ranijih razdoblja (Matasović i Jojić, 2002; str. 1341).

Prema hrvatskom enciklopedijskom rječniku, igra je spontana intelektualna i tjelesna aktivnost djeteta kao sastavni dio odrastanja i razvijanja ličnosti, dok je ona u pedagogiji sredstvo odgoja, obrazovanja i razvoja stvaralačkih sposobnosti. Također, Matasović i Jojić (2002) navode kako je igra opisana kao oblik rekreacije koji ima za cilj da se osoba zabavi i njezina je svrha razonoda.

Nažalost, ne postoji puno zapisa o tradicionalnim igrama Hrvatskoga zagorja. Neke su opisane i zapisane u muzejima Hrvatskoga zagorja, a većinom su se prenosile usmenom predajom s koljena na koljena. Za potrebe projekta igrane su igre mlin, školica i čoravi miš. Nadalje, iste igre opisao je pripovjedač Tomica Kolar u filmu *Kaj buš povedal* te smo iste odlučili zaigrati.

Slika 5: Igra mlin (izvor: dokumentacija autorice rada)

Igru mlin je Tomica Kolar, pripovjedač u filmu *Kaj buš povedal*, opisao kao klasičnu kajkavsku staru igru koju su svi, tako i odrasli, igrali. Nekada su ljudi koristili zrna kukuruza, kamenčiće, gumbe, kovanice ili dukate za igranje igre mlin. Za potrebe projekta, mlin smo igrali pomoću kamenčića koje smo sakupljali na dvorištu škole, a kukuruz su donijeli učenici. Nakon objašnjenih pravila igre, učenici su igru igrali u parovima. Od 18 učenika u razredu, njih 6 je igralo igru mlin i bilo upoznato s pravilima igre. Učenici su lako savladali pravila igre i uživali u igranju mlina.

Slika 6: Igra školica (izvor: dokumentacija autorice rada)

Školica je jedna od poznatijih igara koje se i dandanas igra. Tijekom razgovora sa starijim stanovnicima grada Pregrade, saznala sam razne načine na koje se može igrati školica. Uz njihovu pomoć, naučila sam jednu inačicu igre školica koju će učenici imati prilike zaigrati i saznati nešto više. Naime, pomoću krede ili kamena nacrtaju se 6 polja u školici. Igra se tako da se od polja 1 do polja 6 mora pomicati kamenčić na način da ga učenici guraju u polja skačući na jednoj nozi. Kada stignu do polja s brojem 6, uzmu kamenčić u ruke, okrenu leđa školici i bace kamen. Broj na koji kamen padne, označava njihov broj bodova. Međutim, ako učenik predaleko baci kamen, padne ili stane izvan školice, za njega se kaže da je *tropa* (riječ *tropa* označava prijestup) i prekida igru. Učenici igru igraju jedan po jedan i čekaju svoj red. U razgovoru s učenicima saznala sam kako im se sviđa ova vrsta igranja školice jer je izazovnija i od njih traži dodatan trud i napor.

Slika 7: Igra čoravi miš (izvor: dokumentacija autorice rada)

Ovu igru opisao je Tomica Kolar u filmu *Kaj buš povedal*. Rekao je kako je ovo njegova najdraža igra, a učenici su je vrlo brzo usvojili i zavoljeli. Za potrebe igre koristi se jedna marama koja se učeniku zaveže preko očiju. Taj učenik je *čoravi miš* i mora uloviti druge učenike s povezom na očima. Kada ulovi drugog učenika, on postaje *čoravi miš* i igra se nastavlja. Ova se igra najčešće igrala zimi kada su djeca, zbog hladnog vremena, morala biti u kući. Kako bi skratili hladne zimske dane, igrali su igru *čoravi miš* koja im je bila je i korisna i zabavna.

Igranjem djeca postaju marljiva i uporna, usvajaju potrebnu disciplinu, suradnju i odgovornost, međusobno pomaganje, poštivanje pravila i suradnički odnos prema suigračima. Prema tome, djeca jačaju svoju samostalnost igranjem. Uz to, jačaju svoju odlučnost, svladavanje vlastitih slabosti, postaju ustrojna, pažljiva i razvijaju kulturno ponašanje i odnos prema drugima. Također, igra se razvija zdrava mlada osoba koja će u budućnosti biti korisna svojoj zajednici. Nadalje, igre potiču smisao za ljepotu i pokret, harmoničnost tjelesnog razvoja koja oplemenjuje dječju osobnost i stvara sutrašnjeg čovjeka (Koritnik, 1970).

4.3.2. Izabrane pjesme Tomice Kolara (na pregradskom idiomu)

Tomica Kolar, pjevač i pjesnik, rođen je 1971. godine u Pregradi. Osnovnu školu završio je u Pregradi, a Školu za obrazovanje vatrogasnih kadrova u Zagrebu gdje i danas radi kao profesionalni vatrogasac. Napisao je dvije zbirke pjesama pod nazivom *Pjesme* (2003) i *Čudo* (2011). Pjesme su mu zastupljene u zborniku *Recital kajkavskog pjesništva* te u *Hrvatskozagorskom književnom zborniku*. U svojim pjesmama nastoji dodirnuti i prikazati široke razine obične i neobične svakodnevice. Piše svojim materinskim kajkavskim kao i hrvatskim standardnim idiomom. Slobodne stihove tek ponegdje vezuje rimom, a i tamo su one više igra nego pravilo. U pjesmama rado koristi humor, ali i špotnicu, blagost, ali i oštrinu. Kod njega nalazimo vedrinu, čuđenje, predanu kreativnost i neraskidivu vezu zrelog čovjeka s vrijednostima djetinjstva. Uza sve navedeno, član je pregradske *Klape Kmeti* za koju svoje pjesme i uglazbljuje. Inicijator je očuvanja bogatstva govora pregradskoga kraja te osvješćivanja vrijednosti i ljepota sačuvanih u svakom materinskom jeziku (*Monografija grada Pregrade*, 2019).

Prvu pjesmu Tomice Kolara, iz knjige *Čudo* (2011), pod nazivom *Balada o kruški*, učenici su slušali u filmu *Kaj buš povedal*. Prvo je pjesmu pročitao autor, a u drugom slušanju učenici su podcrtali riječi koje nisu razumjeli, koje su im strane. Pjesma započinjem upoznavanjem ljudi koji se pripremaju na rušenje drva kruške uz satiričan prikaz. Učenicima se pjesma svidjela i većina učenika nije imala poteškoća s čitanjem i slušanjem pjesme. Drugu pjesmu, *Vajkuš ot kerme*, iz knjige *Pjesme* (2003), također su učenici slušali u filmu *Kaj buš povedal*. Analiza druge pjesme učenicima je bila malo teža, a riječi koje nisu razumjeli također su podcrtavali. Nakon analiziranih pjesama, učenici su zaključili kako im je pjesma o kruški bila zanimljivija, upoznali su nove kajkavske riječi i čuli kako se pjesme čitaju zahvaljujući autoru.

Učenicima su se aktivnosti svidjeli, s radošću i zanimanjem su radili te se uistinu potvrdilo ono što ističe Turza-Bogdan, (2008; str. 202): „Usvajamo li jezični standard pomoću tekstova na narječju, potičemo u učenicima svijest o kulturološkoj, sociološkoj i emocionalnoj vrijednosti hrvatskoga jezika sa svim njegovim narječjima.“

I BALADA O HRUŠKI

Došel je jen i još jen
i još tri.
Bilu jih je devet.
Treba hrušku zrušiti
ke visi na hižu.
Dva štrike vozne zaštukali
za drugu vieku od dole zavezali.
Kam vlieči?
Čuje se: "Ne! Pala bu na hižu!"
I čuje se: "Ne!!!! Pala bu na štalu."
Sim-tam, tam-sim, malu tak-malu nak.
I na kraju: "Reži!"

Ljudi! Kak je tuo tresnilu!
Čulu se do Bujaniča, a marti i do Dobrave.
(I se prač, vliekli su ju h pravi kut,
pala je na put!)

Jen, ke nij nič pomagal i ke mu je kaput bil masen
pa je pital
zakaj ju niesu zrušili dok je bila puna,
ka bi bil veči hasen.

27

Vajkuš ot kerme

Koturaju se vuski, derveni kotači
po glibuoku, suhi prašini,
na kuolnem putu h Pregradu.
Dobri, zamišljeni diedec h bieli rubači
I žutim škerljakam na glavi,
polahku pelja s kravicami peljaj siena.
Gmof ide, a žena je prešla poprek, hraniti živad.
Po nebeski kapi samu jarka svetlost i retku keru ftič.
Pre melinu bu sklenil, muora napojiti...

A dečec ke se pelja na vozu,
samu bu zdignil glavu
I nazaj ju spustil
na dišeči vajkuš ot kerme.

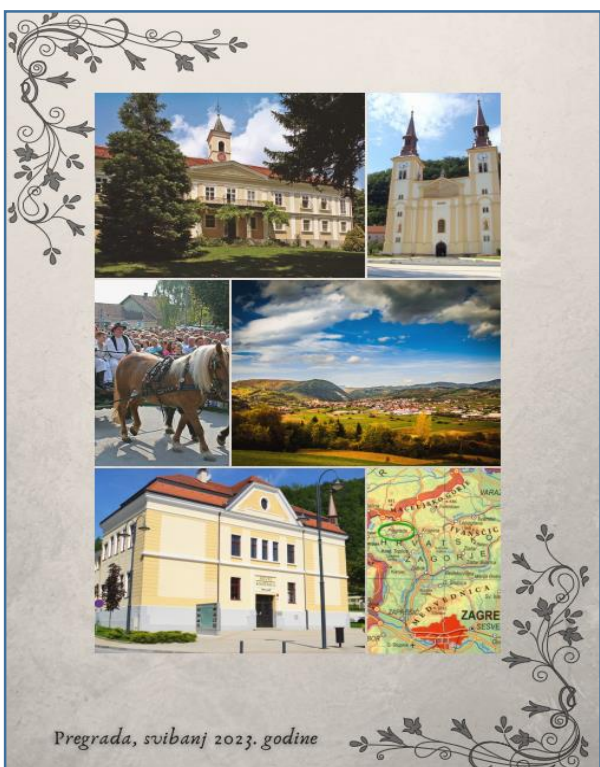
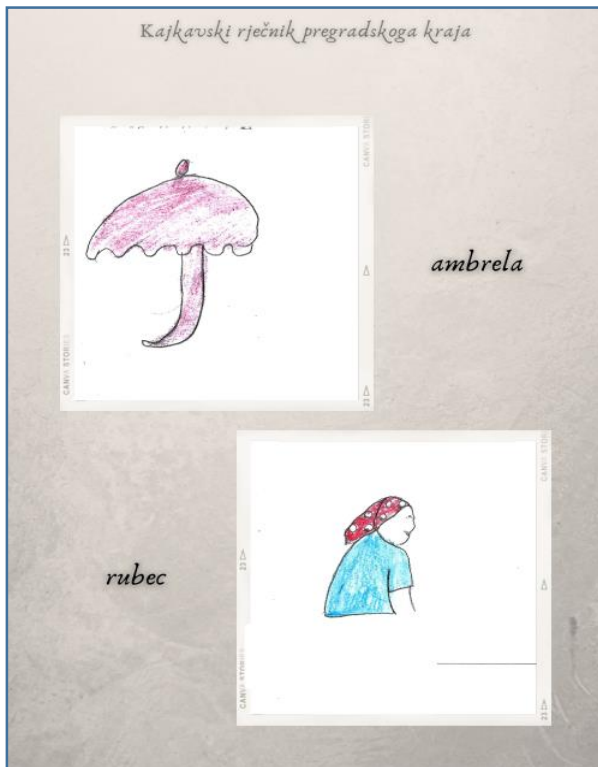
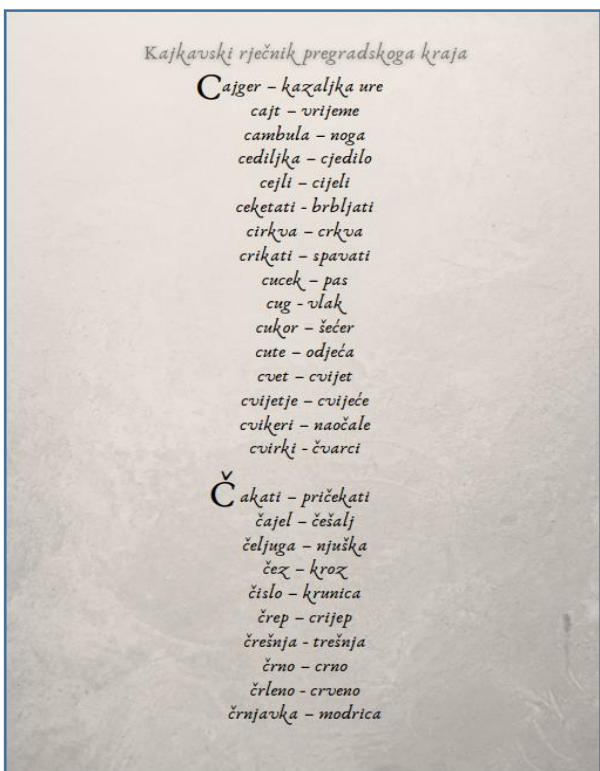
Slika 8: Pjesme *Balada o hruški i Vajkuš ot kerme* (Pjesme, 2003; Čudo, 2011)

4.4. Rezultati projekta

U radu su prikazani rezultati projekta, a to su *Mali kajkavski rječnik pregradskoga kraja* i tri snimljene scene iz svakodnevnog života, pod skupnim nazivom *U svom filmu*. Oba rezultata projekta ujedno su i ciljevi koje su učenici ostvarili pri samom završetku. Upoznavanje pregradskog idioma, pronalaženje kajkavskih riječi, upoznavanje običaja i upoznavanje prošlosti pregradskoga kraja, jezične i zavičajne, učenici su s lakoćom svladali. Kao poticaj za izradu rječnika i snimanje bio je film *Kaj buš povedal*, izabrane pjesme, tradicionalne kajkavske igre i druge aktivnosti koje su provedene i realizirane ovim projektom. Učenici su surađivali i bili aktivni te na vrijeme obavljali sve zadatke.

4.4.1. Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

Jedan od ciljeva projekta bio je izrada kajkavskog rječnika pregradskoga kraja. Učenici su na satu, ali i kod kuće, sakupili velik broj kajkavskih riječi koje smo objedinili u jedan rječnik. Naime, kako bi rječnik bio slikovit, učenici su za vrijeme projekta slikali jednu kajkavsku riječ koju su sami odabrali te iste stavili u rječnik. Učenici su izradili svoj mali kajkavski rječnik pregradskoga kraja po uzoru na rječnik kajkavskih riječi tuheljskoga kraja kojeg su izradili učenici Osnovne škole Lijepa naša Tuhelj 2007. godine. Kroz razgovor i aktivnosti izradili smo rječnik kako bi on bio temelj, ali i poticaj za zanimanje učenika o tradiciji, baštini i jezičnim vrednotama pregradskoga kraja.

Slika 9: Nekoliko primjera fotografija Malog kajkavskog rječnika pregradskoga kraja (izvor: dokumentacija autorice rada)

4.4.2. U svom filmu

Drugi zadatak učenika bio je snimiti kratku scenu iz svakodnevnog života u kojem koristimo govor pregradskoga kraja. Sadržaj, scene, kostimi i radnja izmišljeni su od strane učenika, odnosno skupina. Uz jasne upute, učenici su trebali prikazati scenu iz stvarnog života, prošlosti ili budućnosti, a da pritom govore kajkavskim narječjem. Skupine su odabrale imena svojih filmova, a to su redom *Rinčicu delim*, *Hoćemo peneze* i *Tri babe i dva muška*. Sve skupine odabrale su radnje smještene u prošlosti, nosile *rubce*, a jedna učenica donijela je narodnu nošnju. Prva skupina, čiji se film zvao *Rinčicu delim*, prikazala je tradicionalnu kajkavsku igru koju su upoznali tijekom projekta. Druga skupina, čiji se film zvao *Hoćemo peneze*, prikazali su molbu dvojice dječaka za određenu svotu novaca, a morali su moliti djevojčice da im određeni iznos na kraju i daju. Treća skupina prikazala je dolazak učenica iz škole kući, učenica koje su put produžile i odlučile ga iskoristiti za igru. Kod kuće ih dočeka ljuta majka i ljutit otac koji ih upozorava na neprimjereno ponašanje i za kaznu ih pošalje s kravama na pašu. Aktivnost *U svom filmu* bila je i završna aktivnost u projektu *Govor i govorna baština pregradskoga kraja*. Ona je upotpunila sve što su učenici projektom naučili.

Slika 10: *U svom filmu* (izvor: dokumentacija autorice rada)

4.5. Anketa o zadovoljstvu učenika projektom

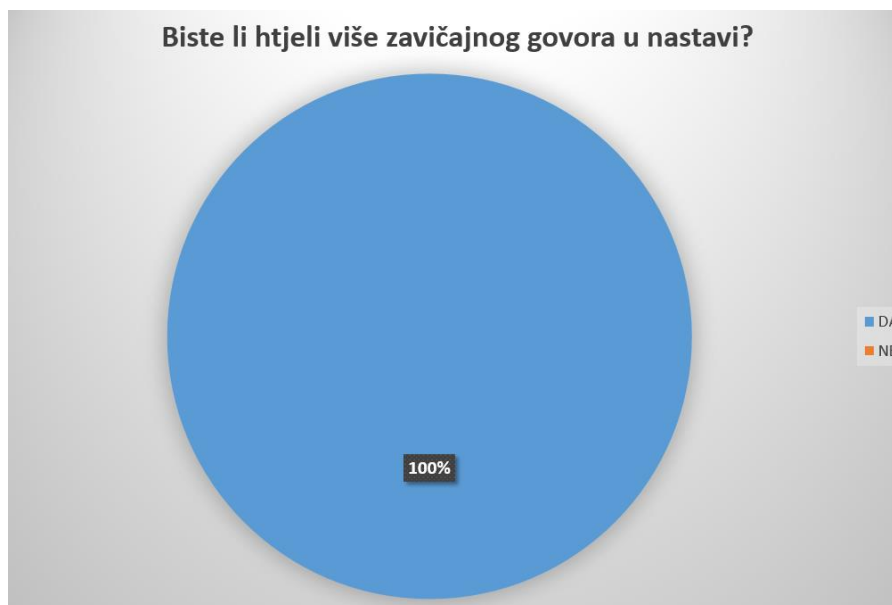
Nakon završenog projekta učenicima se daje anketa o zadovoljstvu provedenim projektom u njihovom razredu. Svrha provjeravanja zadovoljstva učenika projektom, korištenjem ankete, jest da se vidi koliko su učenici zadovoljni te bi li htjeli u nastavi više ovakvih aktivnosti povezanih sa zavičajnim govorom pregradskoga kraja.

4.5.1. Metodologija ispitivanja

Ispitivanje je provedeno u svibnju 2023. godine u četvrtom razredu Osnovne škole Janka Leskovara u Pregradi. U ispitivanju se sudjelovalo 18 učenika 4.b razreda, ujedno i sudionici projekta „Govor i govorna baština pregradskoga kraja“. Cilj ispitivanja bio je ispitati zadovoljstvo učenika projektom, aktivnostima i rezultatima koje su stekli na kraju projekta. Za svrhu ispitivanja zadovoljstva učenika provedenim projektom o očuvanju pregradskoga govora korištena je anketa koja je uključivala odgovor na nekoliko pitanja u kojima su učenici odgovarali s *da* ili *ne* te izbor najdražih aktivnosti u projektu, gdje su učenici morali odabrati jednu ili dvije aktivnosti koje su im se najviše sviđele i napisati zašto su baš njih odabrali. U prvom dijelu ankete nalaze se pitanja u vezi sa zavičajnim govorom u nastavi. U drugom su dijelu pitanja o prisutnosti zavičajnoga govora u nastavi, o danima u školskoj godini u kojima bi se razgovaralo na zavičajnom govoru, o upoznavanju zavičajne baštine uopće, a posebno jezične zavičajne baštine. Ispitivalo se učenike bi li htjeli pisati i slušati zavičajni govor na nastavi i njihovo mišljenje o važnosti očuvanja pregradskoga govora. Isto tako, jedno od pitanja bilo je smatraju li da je pisanje i govor na zavičajnom govoru teži od standardnog jezika kojim se služe u školi. U ostatku ankete ispitivalo se zadovoljstvo učenika provedenim aktivnostima: gledanjem filma *Kaj buš povedal*, slušanjem pjesama pisanih pregradskim idiomom, igranjem tradicijskih kajkavskih igara, izradom *Malog kajkavskog rječnika pregradskoga kraja* i snimanjem filmova svakodnevnih aktivnosti. Od učenika se tražilo da odaberu aktivnost koja im se najviše sviđela i da pojasne zašto im se upravo izabrana aktivnost sviđela.

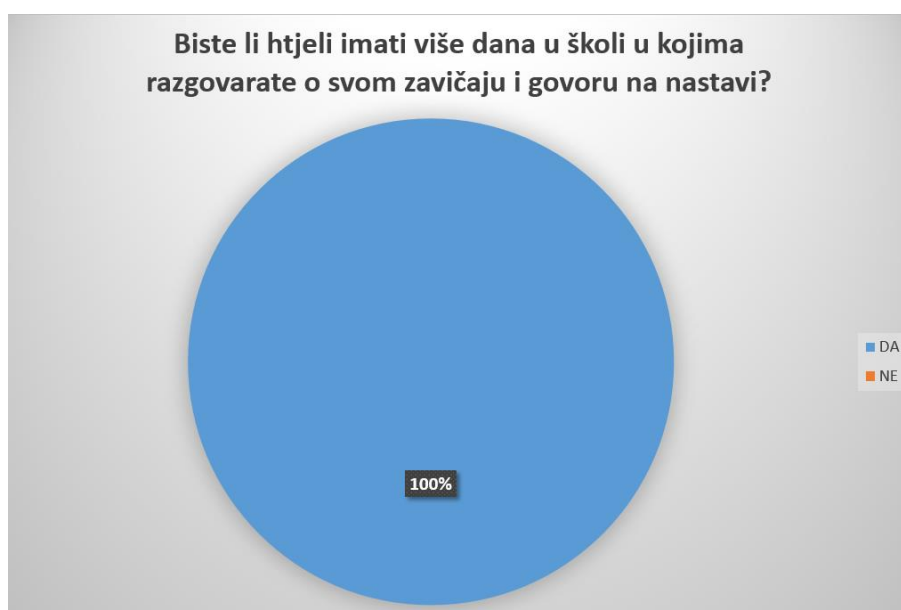
Tijekom istraživanja i poslije pri pisanju ovoga rada u svemu se poštovao *Etički kodeks istraživanja s djecom* (2020).

4.5.2. Rezultati anketnog ispitivanja

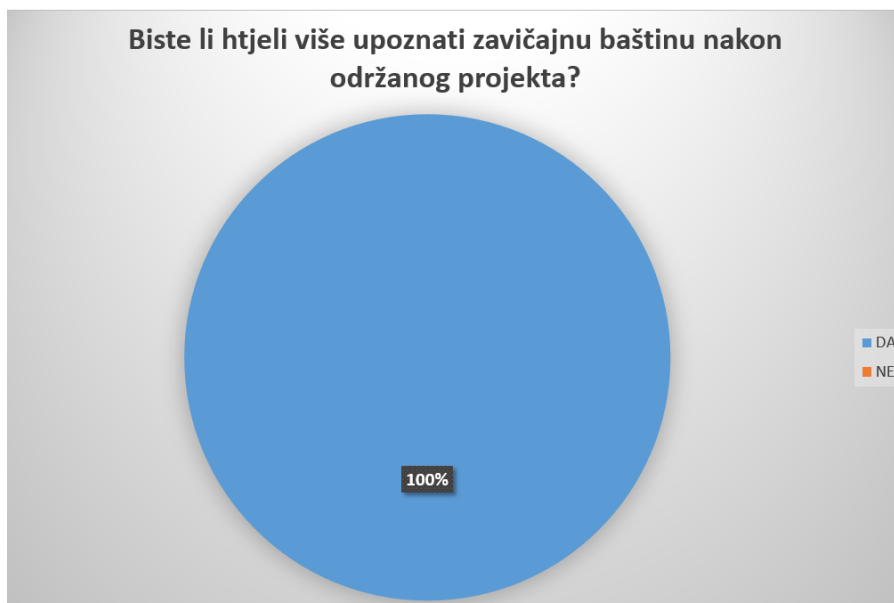
Slika 11: Prvo pitanje ankete, grafikon 1 (izvor: dokumentacija autorice rada)

Anketi je pristupilo 18 učenika četvrtog razreda Osnovne škole u Pregradi. Ispitanici su trebali zaokružiti *da* ili *ne* kod pitanja koje se odnosi na veći udio zavičajnoga govora u razrednoj nastavi. Svi ispitanici, njih 18 (100 %), odgovorili su kako bi željeli imati više zavičajnoga govora u razrednoj nastavi.

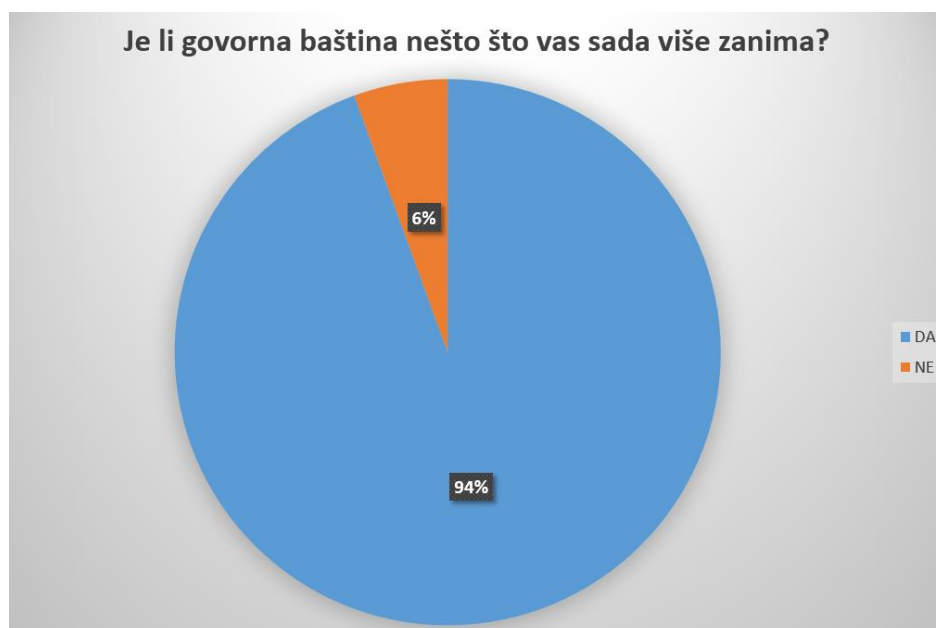
Slika 12: Drugo pitanje u anketi, grafikon 2 (izvor: dokumentacija autorice rada)

Na drugo pitanje svi učenici su odgovorili kako bi željeli imati više dana tijekom nastave u kojima bi razgovarali o svom zavičaju i govoru. Pitanje se odnosilo na dane slične provedenom projektu.

Slika 13: Treće pitanje u anketi, grafikon 3 (izvor: dokumentacija autorice rada)

Također, u trećem pitanju u kojem se učenike pita bi li željeli više upoznati zavičajnu baštinu nakon održanog projekta, njih 18 (100 %) zaokružilo je *da*, odnosno svi bi učenici u razredu htjeli više upoznati zavičajnu baštinu svoga kraja kojoj pripada i govorna baština.

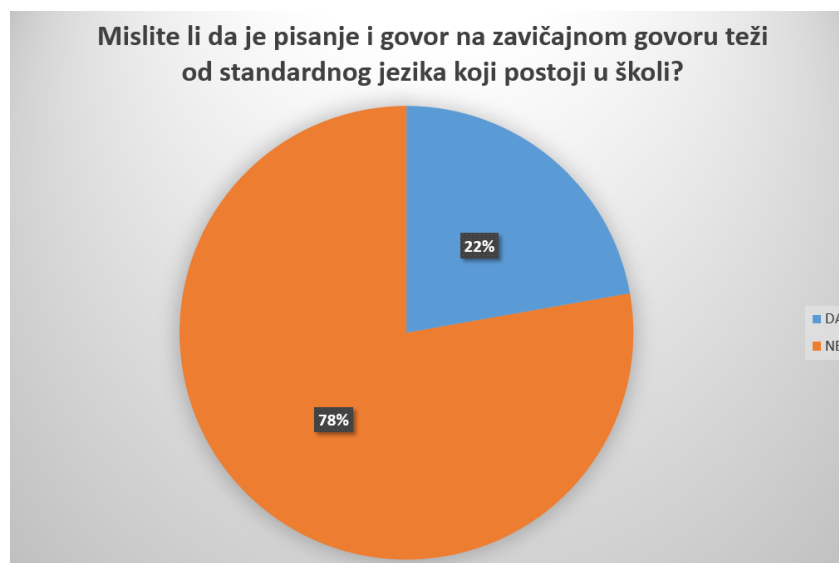
Slika 14: Četvrto pitanje u anketi, grafikon 4 (izvor: dokumentacija autorice rada)

U četvrtom pitanju učenike se pitalo je li govorna baština sada, nakon provedenog projekta, nešto što ih više zanima. 94 % učenika, njih 17, odgovorilo je kako ih govorna baština sada više zanima, a 6 %, odnosno jedan učenik, odgovorio je kako ga govorna baština ne zanima.

Slika 15: Peto pitanje u anketi, grafikon 5 (izvor: dokumentacija autorice rada)

Na pitanje o tome bi li željeli pisati i slušati zavičajni govor na nastavi 94 % učenika, njih 17, odgovorilo je kako bi željeli na nastavi govoriti, pisati, ali i slušati zavičajni govor, odnosno govor pregradskoga kraja. 6 % učenika, odnosno jedan učenik, odgovorio je kako se ne želi koristiti zavičajnim govorom na nastavi.

Slika 16: Šesto pitanje u anketi, grafikon 6 (izvor: dokumentacija autorice rada)

Na šestom pitanju 78 % učenika, njih 14, zaokružilo je *ne*, točnije smatraju kako pismo i govor zavičajnoga idioma nisu teži od standardnoga koji se upotrebljava u školi. 22 % ispitanika, točnije 4 učenika, smatraju kako je pisanje i slušanje zavičajnoga govora teže od standardnog kojim se koriste u školi.

U drugom dijelu ankete učenici su morali izabrati jednu od ponuđenih aktivnosti i napisati zašto im se ta aktivnost svidjela. Ponuđene i provedene aktivnosti su gledanje filma *Kaj buš povedal*, upoznavanje pjesama pisanih pregradskim idiomom, tradicionalne kajkavske igre, prikupljanje kajkavskih riječi i izrada *Malog kajkavskog rječnika pregradskoga kraja*, snimanje filmova *U svom filmu*. Najviše učenika odabralo je aktivnosti *U svom filmu* i igranje tradicionalnih kajkavskih igara. Na pitanje zašto su odabrali izabrane aktivnosti, odgovorili su kako im je drago jer su naučili igrati mlin, čoravog miša i školicu. Za aktivnost *U svom filmu* najviše je učenika povezalo izbor ove aktivnosti s užitkom u glumi, s mogućnosti samostalnog izbora što će glumiti i koju će scenu prikazati, ali i sa zabavom koju je najviše izmamila upravo ova aktivnost.

Primjeri ueničkih odgovora za aktivnost tradicionalne kajkavske igre:

„Svidjelo mi se igranje tradicijski kajkavskih igara zato što sam saznala da su mlin, školica i čoravi miš tradicijske igre, naučila igrati mlin, a kada ih igram baš se osjećam kao da živim u Hrvatskom zagorju“;

„Bilo mi je zabavno kad smo igrali te igre htjela bih da svaki dan igramo bar jednu od njih“ (učenici 4.b razreda).

Primjeri odgovora za aktivnost „U svom filmu“:

„Bilo mi je zabavno glumiti u filmu“;

„Svidjela mi se ova aktivnost jer smo imali svoju ideju. Za ideju mislimo da je dobra i uspješno smo uspjeli sve snimiti“;

„Najviše mi se sviđa što smo govorili našim zavičajnim govorom i snimili film o tome“ (učenici 4.b razreda).

Za aktivnost gledanje filma *Kaj buš povedal*, upoznavanje izabranih pjesama na pregradskom idiomu i izrada *Maloga kajkavskog rječnika pregradskoga kraja* učenici su napisali sljedeće:

„Sviđa mi se što sam naučio više kajkavskih riječi“;

„Svidjelo mi se što sam upoznao Tomicu i njegov govor“;

„Najviše mi se sviđjelo kako smo napravili rječnik i zapisali sve riječi koje se u njemu nalaze“
(učenici 4.b razreda).

Prema navedenim rezultatima ankete, učenici su zadovoljni provedenim projektom. Upoznali su zavičajni govor grada Pregrade, kajkavske riječi, izradili rječnik. Najviše zanimanja i oduševljenja privukla je aktivnost *U svom filmu* i igranje tradicionalnih kajkavskih igara.

5. ZAKLJUČAK

Govor pregradskoga kraja polako se gubi, značajno u samom centru grada u kojem učenici znaju ili razumiju tek nekoliko kajkavskih riječi. Ovim radom željelo se usmjeriti pozornost učenika na kajkavsko narječje, njegovu posebnost i vrijednost te potrebu čuvanja, ali i prenošenja na buduće generacije. Učenici koji su sudjelovali u projektu prvi put su imali priliku više slušati o svom zavičajnom govoru, govoru pregradskoga kraja.

Film *Kaj buš povedal*, izrada *Malog kajkavskog rječnika pregradskoga kraja* i snimanje crtica iz života kajkavaca samo su neki od pokazatelja koliko učenici uživaju učeći, ali i slušajući svoj kajkavski govor. U projektu su učenici sakupljali kajkavske riječi pregradskoga kraja, mnoge od njih su i zapamtili. Provedenom anketom uviđa se kako su učenici o govoru i govornoj baštini po prvi put radili na ovakav način (projektom nastavom), ali se također vidi koliko je zanimanja za pregradski govor ovaj projekt potaknuo. Učenici su projekt sa zanimanjem prihvatili te s puno volje u njemu aktivno sudjelovali, a po završetku projekta nastavili su s igranjem tradicionalnih kajkavskih igara kod kuće te s prikupljanjem kajkavskih riječi.

Ovim projektom otvaraju se vrata sličnim projektima ne samo za kajkavsko nego i za čakavsko i štokavsko narječje. Naime i danas vrijedi misao Stjepka Težaka (1996; str. 395):

„Dijalekti još žive. I to ne samo u užoj, obiteljskoj i zavičajnoj porabi svojih izvornih govornika nego i u širim prostorima, u književnosti, u znanosti, u stvaralaštvu. Škola to ne smije zanemariti“

LITERATURA

1. Čudina-Obradović, M. (2009). *Integrirano poučavanje*. Zagreb: Pučko otvoreno učilište Korak po korak.
2. *Etički kodeks istraživanja s djecom* (2020). Preuzeto 17.6.2023. s <https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Socijalna%20politika/Obitelj%20i%20djeca/Eti%C4%8Dki%20kodeks%20istra%C5%BEivanja%20s%20djecom%20-%20integrirani%20tekst%20s%20prilozima.pdf>
3. Hranjec. S. (2004). *Govor đaka kajavca*. Vol. 21 No 1, str. 57-63; Govor, <https://hrcak.srce.hr/173961> . (19.5.2023.)
4. Iveković, P. i učenici 3. razreda (2007). *Mali rječnik kajavskih riječi tuheljskoga kraja*. Tuhelj: Grafo-tiskara Klanjec.
5. Kolar, T. (2003). *Pjesme*. Vlastita naklada.
6. Kolar, T. (2011). *Čudo*. Zagreb: Vlastita naklada.
7. Koritnik, M. (1970). *2000 igara – igre motorike*. Zagreb: Sportska štampa.
8. Lisac, J. (1996) *Hrvatski dijalekti i jezična povijest*. Zagreb: Matica hrvatska
9. Lončarić, M. (1996). *Kajavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
10. Matasović, R., Jojić, Lj. (2002). *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.
11. Ministarstvo znanosti i obrazovanja, predmetni kurikulumi, Hrvatski jezik, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html, pristupljeno; 17.6.2023.
12. *Monografija grada Pregrade*. Zagreb: Grad Pregrada
13. Pavličević-Franić, D. (2005). *Komunikacijom do gramatike. Razvoj komunikacijske kompetencije u ranome razdoblju usvajanja jezika*. Zagreb: Alfa.
14. Puškar, K. (2015). *Čiji je kaj?: narječje između prihvatanja i odbijanja*. *Slavia Centralis*, VIII/2, str. 20-35; https://kuscholarworks.ku.edu/bitstream/handle/1808/18768/02_SCN_2_2015_Puskar.pdf . (19.5.2023.)
15. Težak, S. (1980). *Gramatika u osnovnoj školi*. Zagreb: Školska knjiga
16. Težak, S. (1985). *Govorne vježbe u nastavi hrvatskoga ili srpskog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
17. Težak, S. (1996). *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika*. Knjige 1. Zagreb: Školska knjiga.

18. Težak, S. (1998). *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika*. Knjige 2. Zagreb: Školska knjiga.
19. Težak, S. i Babić, S. (2003). *Gramatika hrvatskoga jezika. Priručnik za osnovno jezično obrazovanje*. Zagreb: Školska knjiga.
20. Kajkavsko spravišće (1985). *Po dragome kraju. Pregrada i okolica*. Zagreb: Kaj.
21. Hrvatska narječja (2023). *Kajkavsko narječje*. Preuzeto s <https://jezik.hr/hrvatska-narjecja.html> . (10.5.2023.)
22. Turza-Bogdan, T. (2008). *Kajkavski dramski tekst u funkciji učenja jezika*. Hrvatski: časopis za teoriju i praksu nastave hrvatskoga jezika, književnosti, govornoga i pismenoga izražavanja te medijske kulture, God. VI, br. 2; https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=64415 . (10.5.2023.)
23. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi NN 68/18, članak 6. (2020). Preuzeto: 17.6.2023. s <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli>

POPIS SLIKA

Slika 1. *Karta prostiranja hrvatskih narječja (izvor: Hrvatska enciklopedija)*

Slika 2: *Isječak iz filma „Kaj buš povedal“ (izvor: dokumentacija autorice rada)*

Slika 3: *Pitanja o filmu „Kaj buš povedal“ (izvor: dokumentacija autorice rada)*

Slika 4: *Pitanja o filmu „Kaj buš povedal“ (izvor: dokumentacija autorice rada)*

Slika 5: *Igra mlin (izvor: dokumentacija autorice rada)*

Slika 6: *Igra školica (izvor: dokumentacija autorice rada)*

Slika 7: *Igra čoravi miš (izvor: dokumentacija autorice rada)*

Slika 8: *Pjesme „Balada o hruški“ i „Vajkuš ot kerme“ (Pjesme, 2003; Čudo, 2011)*

Slika 9: *Nekoliko primjera fotografija Malog kajkavskog rječnika pregradskoga kraja (izvor: dokumentacija autorice rada)*

Slika 10: *„U svom filmu“ (izvor: dokumentacija autorice rada)*

Slika 11: *Prvo pitanje ankete, grafikon 1 (izvor: dokumentacija autorice rada)*

Slika 12: *Drugo pitanje u anketi, grafikon 2 (izvor: dokumentacija autorice rada)*

Slika 13: *Treće pitanje u anketu, grafikon 3 (izvor: dokumentacija autorice rada)*

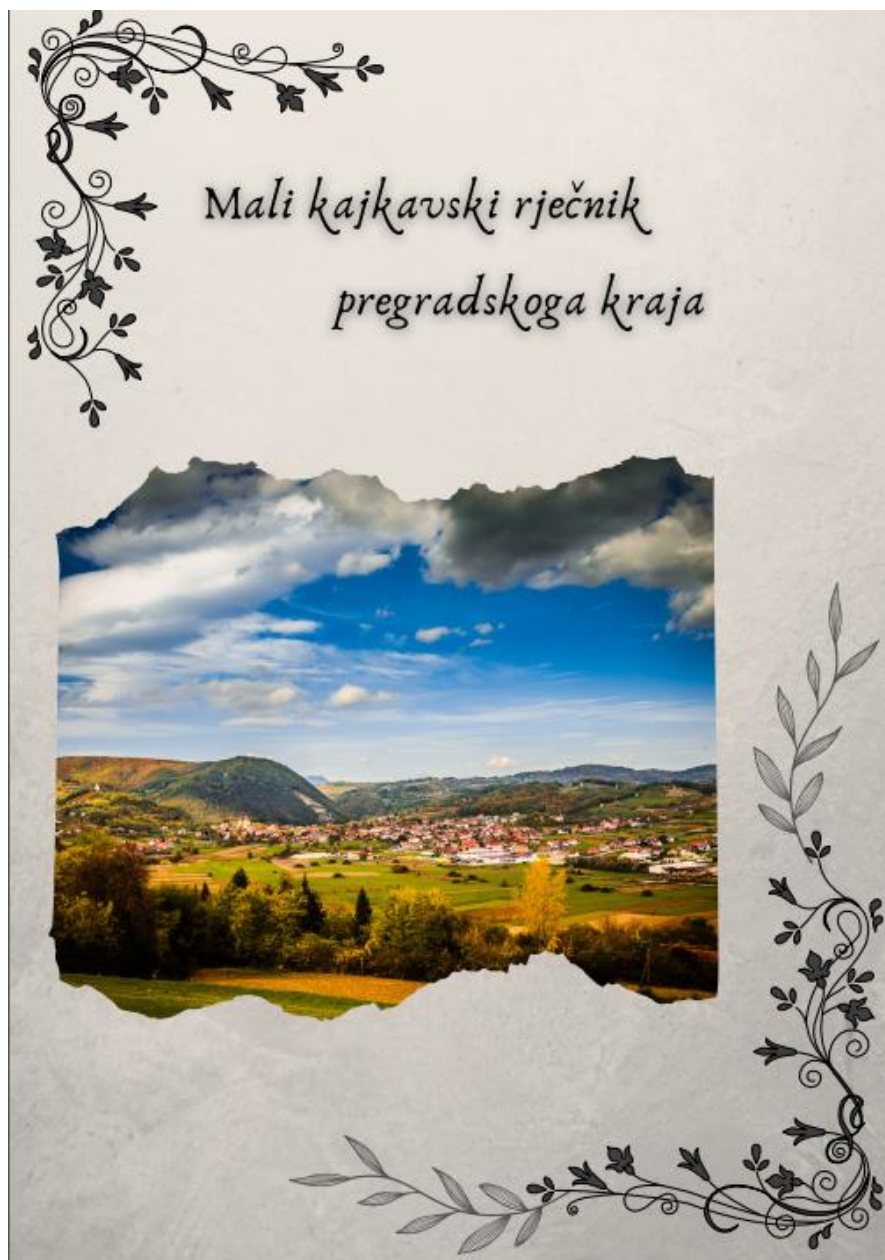
Slika 14: *Četvrto pitanje u anketi, grafikon 4 (izvor: dokumentacija autorice rada)*

Slika 15: *Peto pitanje u anketi, grafikon 5 (izvor: dokumentacija autorice rada)*

Slika 16: *Šesto pitanje u anketi, grafikon 6 (izvor: dokumentacija autorice rada)*

DODATCI

Mali kajkavski rječnik pregradskoga kraja

Rječnik priredili učenici 4. b razreda
Osnovne škole Janka Leskovara
u Pregardi:

Ema Boršić
 Niko Brežnjak
 Lukas Burić
 Arijana Cajben
 Luna Fiket
 Anja Filipčić
 Jana Jazbec
 Marija Lazar
 Lara Mežnarić
 Dora Mužek
 Marko Palčec
 Jana Špiljak
 Edi Špoljar
 Denis Tkalec
 Marin Vešligal
 Lorena Vešligaj
 Lana Vuk
 Marko Žnidarec

Učiteljica: Danica Ferić
 i studentica Lucija Hohnjec

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

pas

oblok

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

Afenger - vješalica
 ajngemabtec - juba od piletine
 ambrela - kišobran
 ancug - odijelo
 ar - jer, ipak

Babica - bača
 baja - posuda za čuvanje masti
 banturvati - uznemiravati
 brijenka - bačva
 baukač - strašilo
 bažulj - grab
 beciklin, biciklin - bicikl
 berek - močvara
 bergla - štača
 betežen - bolestan
 bežati - trčati
 birke - ovce
 birkon - ovan
 bogec - prosjak, siromah
 boltica - sjekira
 breg - brijeg
 brenta - posuda za nošenje grožđa
 buča - bundeva
 bubati - tući
 buča - bundeva

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

Cajger - kazaljka ure
 cajt - vrijeme
 cambula - noga
 cediljka - cjedilo
 cejli - cijeli
 ceketati - brbljati
 cirkva - crkva
 crikati - spavati
 cucek - pas
 cug - vlak
 cukor - šećer
 cute - odjeća
 cvet - cvijet
 cvijetje - cvijeće
 cvikeri - naočale
 cvirkji - čvarci

Čakati - pričekati
 čajel - češalj
 čeljuga - njuška
 čez - kroz
 čislo - krunica
 črep - crijep
 črešnja - trešnja
 črno - crno
 črleno - crveno
 črnjarka - modrica

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

čube - usnice
čušpajz - varstvo
čutiti - osjećati

De - gdje
dečec - dječak
dedek - djed
dekla - djevojka
delati - raditi
den - dan
denes - danas
deti - staviti
dež, deš - kiša
dilja - tavan
do - tko
dojdi - dođi
dojti k sebi - osvijestiti se
dračje - korov
drijevo - drvo
duba - miris

Eroplan - avion
egziktier - izložba

Fajn - poprilično
faliti - nedostajati
faracajg - upaljač
farba - boja

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

ambrela

rubec

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

fažol - bažulj
fčere - jučer
feringi - zavjese
fertub - pregača
fkrasti - ukrasti
flanci - sadnice
flaša - boca
friško - svježe
froštikelj - doručak
frtalj - četvrtak
fulati - promašiti
fundati - uništiti
furt - uvijek
fusta - šuma

Gajnk - natkriveni balkon (dio kuće)
gazdarica - kućarica
gda - kada
gdo - tko
genuti se - krenuti
gitre - rešetke
gledim - gledam
gliboko - duboko
grajnk - gorko
gredenc - dio namještaja
gujda - prasica

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

busta

špiglin

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

Halja - haljina
bala - kratak kaput
bamber - kanta
basen - korist
bderti - udariti
beznuti - udariti
bititi - baciti
bitro - brzo
biža - kuća
blačnjak - remen
bmreti - umrijeti
bopsati - šakati
bosta - šuma
bračniti - pljunuti
bruška - kruška
budo - ljuto
bupati - usuditi se
busta - šuma
bvito - savinuto

Iskati - tražiti
iva - njiva

Jajce- jaje
jauškati - jaukati
jemati - uzimati

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

deš

fertub

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

jen - jedan
jengovo - njegovo
ježen - ljut

Kača - zmija
kastrola - posuda za pečenje
ke - gdje
keden - tjedan
kikice - platenice
kiklja - haljina
kišta - ladicica
kladivec - čekić
klepetati - puno pričati
kmica - tama
kobilica - šakavac
kraglin - ovratnik
krepati - umrijeti
kupica - čaša
kuruza - kukuruz
kušlec - poljubac

Laće - blaće
labko - lagano
lajbek - prsluk
lampaš - svjetiljka
landratiti - škitati se
lasi - kosa
lejči - leći

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

lesa - ograda
lojtre - ljestve
lomar - ormar
lomatati - bučiti, udarati
lonec - lonac

Ljuč - svijetlo
ljukja - rupa

Maček - mačak
mam te rada - volim te
marela - kišobran
mauju - imaju
megla - magla
mebko - mekano
mejla - imala
melja - brašno
meša - misa
mešter - majstor
militi - sažaljivati
mleko - mlijeko
mrzlo - hladno
mujcek - mačak

Nacejati se - piti na silu
našćen - naučen
najemput - najednom
najti - pronaći

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

kača

kiklja

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

najže - tavan
napoj - hrana za svinje
navada - navika
navek - uvijek
nekeri - negdje
nemre - ne može
nes, jutre, fčere - danas, sutra, jučer
nič - ništa
nigdar - nikada
nišer - nitko
noseća - trudnica
nutre - unutra

Ober - iznad
oblejka - odjeća
oblizek - fina poslastica
oblok - prozor
očale - naočale
ofirati - zavoditi
ogenj - vatra
okno - prozor
otijti - otići
otrgjen - otrgnut

Pajdaš - prijatelj
palnica - podrum
peciljki - pečeni mladi kukuruz

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

biža

šparbet

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

peljati - voziti
penezi - novci
penzlin - kist
pešice - pješke
pihati - bosti
petek - petak
picek - pile
plot - ograda
počiniti se - odmoriti se
popovati - pjevati
popuška - pjesma
polek - pokraj
potepati - izgubiti nešto
povedati - reći
pozabiti - zaboraviti
prejti - otići
preveč - previše
priden - marljivo
puža - djevojka

Raca - patka
rajfnik - dimnjak
rajngla - lonac
rajnglek - niska i široka posuda
ribtati se - spremati se
rivati se - gurati se
ringljini - naušnice

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

rivati - gurati
 rubec - marama
 rubača - košulja
 rufni - nazvati
 roža - cvijet
 rupček - maramica

Saje - čađa
 sejam - sajam
 sejati - sanjati
 senca - sjena
 sim - ovamo
 sneba - snaba
 sliva - šljivica
 spotrt - slomljen
 srček - srce
 sukalo - valjak za tijesto

Šajba - staklo
 šefla - grabilicu za jubu
 šekasto - šareno
 šekret - zabod
 šerajzlin - naprava za popravljanje
 ognja
 škaf - posuda za grožđe
 škrljak - šešir
 škornji - čizme

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

šlape - niske cipele
 šniclin - odrezak
 špeglin - ogledalo
 šporbet - štednjak
 špotati - graditi
 štala - staja
 štenge - stepenice
 štiri - četiri
 štumfi - čarape
 švicati - znojiti se

Taca - noga
 teček - tetak
 teglin - vaza
 telička - mlada krava
 tenjer - tanjur
 torč - utorak
 trsje - vinograd

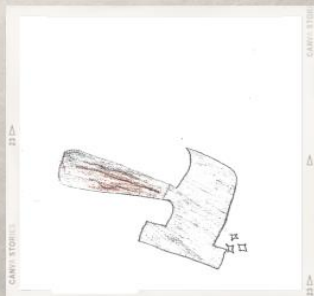
Vanjkuš - jastuk
 večerja - večera
 veherica - stolna ura
 veliju - kažu
 veter - vjetar
 viš - vidiš
 vleči - vući
 vrabec - vrabac

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

vura

kladivec

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

vrniti se - vratiti se
 vučital - učitelj
 vuglec - ugao
 vugorek - krastavac
 vuho - uho
 vujec - ujak
 vujna - ujna
 vun - van
 vura - sat
 Vuzem - Uskrs

Zabadaf - besplatno, uzalud
 zafrkjen - svinut
 zajec - zec
 zakaj - zašto
 zameriti - uvrijediti se
 zde - sada
 zdelo - zdijela
 zdenec - bunar
 zgubiti - izgubiti
 zibelja - kolijevka
 zmazati - zaprljati
 zokne - čarape
 zuti se - izuti se
 zvirak - izvor

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

Žajga - pila
žeja - žeđ
žejen - žeđan
žitvad - perad
žnora - špaga
žukukaljka - ljuljačka
žul - žulj
župa - juba

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

očale

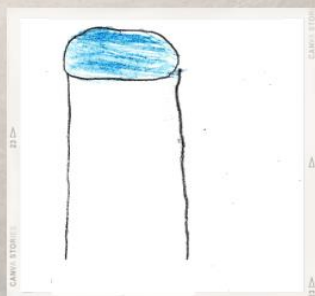

picek

Kajkavski rječnik pregradskoga kraja

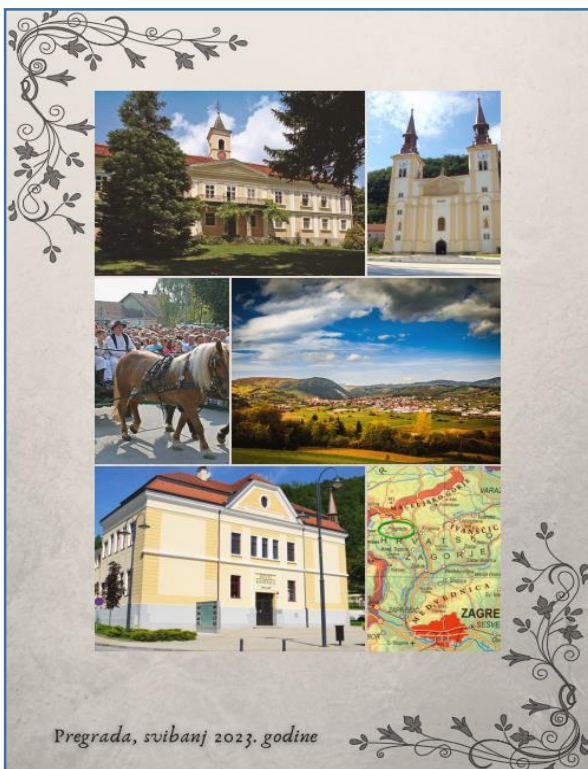

vanjkuš

kupica

Pregrada, svibanj 2023. godine

Pregrada, svibanj 2023. godine

Izjava o samostalnoj izradi rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)